

GLASHISTORISCH TIJDSCHRIFT

DE OUDE FLESCH

Sinds 1897
een betrokken partner

ZEKER IN VERPAKKINGEN

*Bij Dijkstra Verenigde vindt u altijd de
gewenste verpakking!*

Dit kan een standaard of een gepersona-
liseerde fles of pot zijn en voorzien van de
juiste sluiting.
Wenst u het glazen model meer "added value"
te geven? Dijkstra Verenigde informeert u
graag over de verschillende decoratiemogelijk-
heden en verzorgt voor u het totale proces.

Dijkstra Verenigde is een vooraanstaande
leverancier in de Benelux markt en levert
een groot assortiment verpakkingen aan de
voedings- en drankenindustrie, de farmacie en
de cosmetica industrie.

**dijkstra
verenigde**

E. verpakkingsglas@dijkstra.net
Pascallaan 9 | 8218 NJ Lelystad | T. 0320 266 181

www.dijkstra.net

**Het Nationaal
Glasmuseum Leerdam**

**Brengt glas tot leven
in museum en glasblazerij!**

Museum

Het museum bevindt zich in twee statige, sfeer-
volle villa's aan het riviertje de Linge in Leerdam.
In wisselende tentoonstellingen is historisch glas,
hedendaagse kunst en design te zien.

Bij de vaste collectie, die permanent te bekijken
is, ligt de nadruk op 20de- en 21ste eeuwse topstuk-
ken zoals het bekende Gildeglass van A.D. Copier.

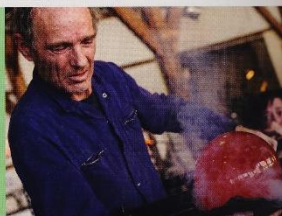
De Copierbrug in het museum © Ben Deltman

Glasblazerij

De glasblazerij van het Nationaal
Glasmuseum Leerdam ligt in het oude centrum
van Leerdam. Vanaf de tribune is te zien hoe de
glasblazers heet, vloeibaar glas omtoveren tot
de prachtigste (kunst)voorwerpen.

Glasblazer Henk Verweij © Ben Deltman

**Nationaal
Glasmuseum**

Glasmuseum
Lingedijk 28-30
4142 LD Leerdam

Glasblazerij
Zuidwal in het centrum
4141 SE Leerdam
nationaalglasmuseum.nl

Bezoek het **Nationaal Jenevermuseum**,
een levende **19de-eeuwse stokerij** in
hartje Hasselt.

**NATIONAAL
JENEVERMUSEUM
HASSELT**

WWW.JENEVERMUSEUM.BE

Nationaal Jenevermuseum | Witte Nonnenstraat 19 | 3500 Hasselt

Inhoud.

4. The Thatcher Milk Protector Johan Soetens

13. Een greep uit de collectie van... Joop van der Groen Ria en Aad van den Born

15. Kiderlen; correspondentie 1884 Johan Soetens Thijs Reuder

17. De DROM parfumflessen collectie Johan Soetens

25. Romeins Dubbelkopflesje origineel of replica? Hans van Rossum

38. Nieuws en mededelingen

Redactie;

Johan Soetens, jsoetens@hetnet.nl

Rob Faassen, faassenrob1@gmail.com

**Coos van Deursen,
coosvandeursen@ziggo.nl**

**Verzamelaarsvereniging
'De Oude Flesch'**

Opgericht 6 juni 1979

Voorzitter;

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Secretaris en website beheer;

John Poot, secretariaat@deoudeflesch.org

Penningmeester, vice-voorzitter;

Klaas Prins, klaasprins43@gmail.com

Facebook beheer en 2^e secretaris;

Ton Vermeulen, tonvermeulen@fluitschip.nl

Beheerder bibliotheek;

Henk Hettinga, henk@jenevermuseum.nl

Lidmaatschap € 45.- per jaar.

Huisgenoten € 10.-

Giro 4142725 t.n.v. "De Oude Flesch",

IBAN: NL90INGB0004142725

BIC: INGBNL2A

Schansbosch 11, Linschoten

Voor alle verdere informatie website:

www.deoudeflesch.nl

<https://www.facebook.com/oudeflesch>

Van de Redactie.

In deze tijd zonder bijeenkomsten of excursies is ons kwartaalblad een belangrijk bindmiddel voor onze clubleden. Al met al een zware verantwoording voor uw redacteur maar gelukkig was er hulp: verschillende verzamelaars van Romeins glas gaven gevolg aan de oproep van Theo van Zandbergen in het vorige nummer om een greep in hun collectie te doen. Dat werkt prima en zelfs om de opmaak van die inzendingen hoef ik mij niet te bekommeren: dat verzorgt Hans van Rossum. Het is overigens niet zo dat Theo alleen inzendingen over Romeins glas op het oog had: ook andere bijzondere flessen uit de verzameling van leden willen we graag tonen.

Van melk tot parfum en van de oudheid tot de industriële periode: de geschiedenis is lang en rijk aan historie maar de verhalen schudt je niet even uit je mouw; er komt veel studie en onderzoek bij te pas. Geen betere illustratie daarvan dan het uitgebreide verslag van Hans van Rossum die, in gang gezet door een 'verdacht' Romeins dubbelkopflesje in het Amsterdamse Allard Pierson museum, wereldwijd 21 exemplaren opspoorde die ten onrechte als antiek Romeins een plaats innamen in de vitrines van musea en verzamelaars.

Het zal hem niet door iedereen in dank afgenomen zijn maar wij mogen blij zijn met deze met hart en ziel aan het Romeinse glas verbonden speurder.

Ten slotte: dank aan allen die gereageerd hebben op het artikel over visvormige flessen. Het bleek in de afgelopen warme periode voor velen een verfrissend onderwerp te zijn.

Johan Soetens

Verzamelaarsvereniging DE OUDE FLESCHE stelt zich ten doel het bevorderen van interesse in, en het verbreden van kennis over gebruiksglas van de oudheid tot heden. Dit heeft betrekking op de productiemethoden, de industriële verwerking en aspecten rond het gebruik van glas. Zij bevordert en ondersteunt het verzamelen van en het onderzoek naar historisch verpakkingsglas, drinkglazen en branche gerelateerde artikelen in de meest brede zin van het woord en streeft naar een vriendschappelijke samenwerking tussen haar leden onder andere door de uitgave van een kwartaalblad, en een driemaandelijks bijeenkomst. Ook wil de vereniging samenwerken met gelijkgerichte organisaties waar ook ter wereld

Voorplaat:

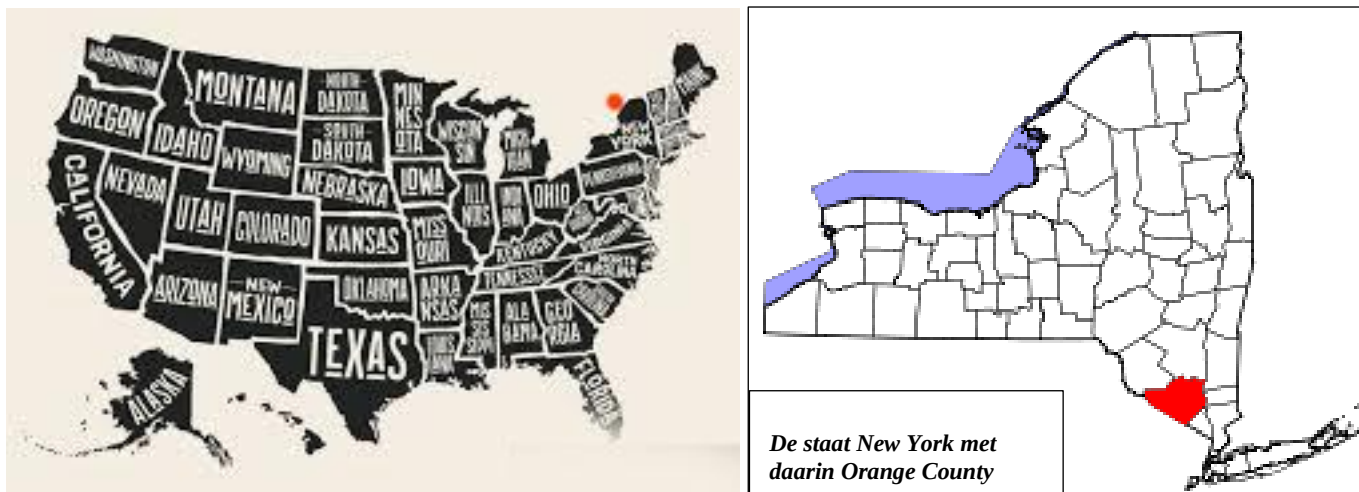
**Replica van een Romeins dubbelkop sprinklerflesje.
Collectie Eretz Museum, Tel Aviv.**

DE THATCHER MILK PROTECTOR.

Hoe de uitvinding van een apotheker Amerika veroverde.

Johan Soetens

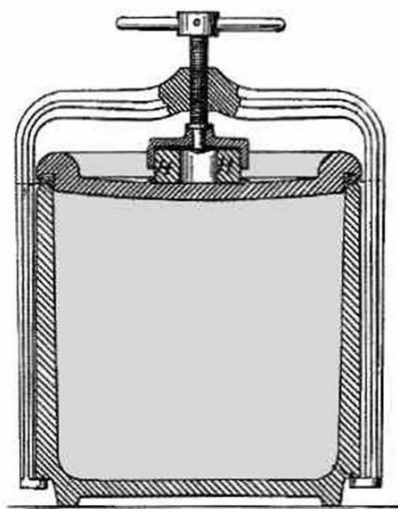
De USA is samengesteld uit 50 staten die weer zijn onderverdeeld in ruim 3000 bestuurlijke gebieden, aangeduid met 'County'. In Engeland zou dat 'Graafschap' betekenen, maar niet in Amerika. Dank zij het boek van Robert James Waller 'The Bridges of Madison County' uit 1992 en de film uit 1995 met Meryl Streep en Clint Eastwood in de hoofdrollen kent iedereen Madison County, maar pas op! Dat verhaal speelt zich af in de Staat Iowa, maar er zijn Madison Counties in meer dan twintig andere Staten, allemaal genoemd naar de geliefde vierde President van Amerika, James Madison. Eén daarvan ligt midden in de staat New York en daar wil ik U in gedachten mee naartoe nemen en dan nog niet eens naar Madison County maar naar het in het uiterste zuiden, vlak ten Noorden van de stad New York gelegen Orange County

Het is van oudsher een agrarisch gebied met welige weiden en een rijke melk- en boterproductie. Daaraan was in de stad New York, waar de melk van slechte kwaliteit was doordat de koeien daar met afval werden gevoederd, grote behoefte. Door de vaak voorkomende ziekten bij de dieren was het drinken van melk niet zonder gevaar, getuige het hoge percentage kindersterfte. Lange tijd was door de slechte verbinding met de stad echter alleen de levering van boter mogelijk maar na het aanleggen van de New York & Erie Railroad in de jaren 1830 werd serieus gezocht naar een manier om verse melk naar de stad te brengen. Dat gebeurde in metalen bussen, ongepasteuriseerd, waaruit de melk met een litermaat werd gedoseerd, mat alle problemen rond verontreiniging van dien. De situatie was in ons land overigens weinig beter (Zie het artikel 'Hollandse melkflessen' in blad 141).

De eerste Amerikaanse glazen melkverpakking was een patent uit 1878 op naam van George Henry Lester.

Het was meer een pot dan een fles en de glazen deksel had geen buffer zodat er nogal eens glasscherven in de melk terecht kwamen.

In datzelfde jaar 1878 patenteerde Alex Campbell, de eigenaar van enkele botermakerijen in Orange County en in New Jersey, een melkfles met embossing A.C.M. Co. (Alex Campbell Milk Co.). Dat experimentele model werd al

SEE THIS ! CAP

DON'T FORGET
You will need "CAMPBELL'S" milk this Summer.

Will you be on Long Island? If so, we can take care of your needs for Pure, Rich and Wholesome Milk.
We serve the following towns:

On the North Shore
Flushing, College Point, Corona, Plandome, Whitestone, Bayside, Great Neck, Manhasset, Douglaston, Little Neck, Hempstead, Hyde Park, Floral Park, Bellrose, Garden City, Uniondale, Roosevelt, Munson, Garden City Estates, Hollis, Queens and Jamaica.

On the South Shore
Rockville Centre, Rosedale, Valley Stream, Springfield, Lynbrook, East Rockaway, Woodmere, Hewletts, Cedarhurst, Lawrence, Ocean Side, Baldwin, Freeport, Merrick and Long Beach.

The location of our suburban branches enables us to offer you the same prompt and dependable service as you receive at your city residence.
PHONE OR DROP US A CARD TODAY.

Alex. Campbell Milk Co.
Telephone: Prospect 2174 802 Fulton Street, Brooklyn, N. Y.
Flushing Branch Tel. 1714 Flush. Hempstead Branch Tel. 4288 Hemp.
Rockville Centre Branch Tel. 284 Rock. Centre

spoedig vervangen door een in 1880 gepatenteerd model

Op 23 maart 1880 patenteerde de Warren Glass Works Company in Cumberland, Maryland (1880-1888) voor het eerst iets dat naar onze begrippen op een echte melkfles lijkt

Cumberland was een goede vestigingsplaats voor een glasfabriek vanwege de nabijheid van bruikbaar zand, kolen en gas alsmede goede treinverbinding. Er zouden in de volgende 100 jaar zo'n dertig glas gerelateerde fabrieken opstarten, die het

Figure 1

MILK PROTECTOR.

NEW MILK PAIL

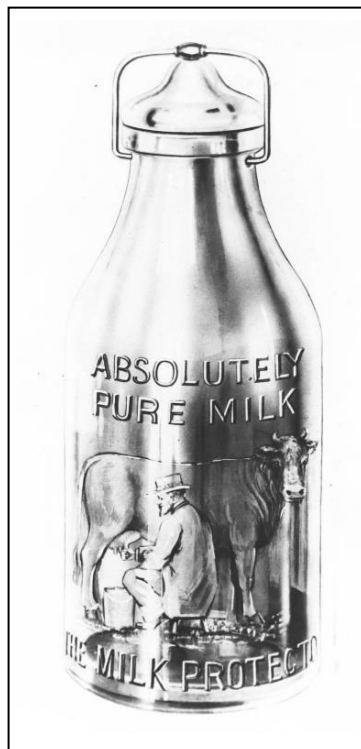
TO PROTECT MILK
FROM STALETIES

Tested Years. It prevents the lactating of the teats by the finger nails, an annoyance which often renders a cow permanently vicious.

Prevents in Cows. It avoids the soiling of teats, and renders a change unnecessary even on Sundays.

Victory Over. Should a vicious cow lick over the pail no milk is lost or injured.

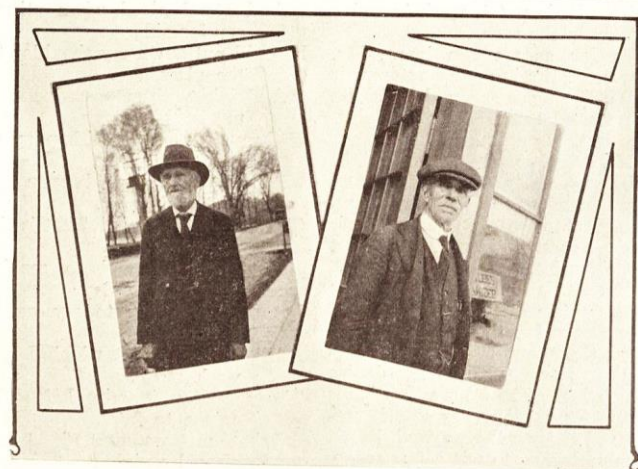
Saves Cow. Whoever keeps a single cow for family use will appreciate this pail, in the milk room and coffee each tell this much story. The best of the stable

vreemd genoeg echter geen van allen langer dan enkele jaren volhielden.

Als de echte 'vader van de melkfles' staat echter Dr. Hervey D. Thatcher te boek, een drogist of apotheker in Potsdam, een stad in het Noorden de staat New York. Bezorgd om de vaak voorkomende vervuiling van melk die vaak al tijdens het melken optrad, had hij in 1883 patent verkregen op een afgedekte melkemmer waarbij twee buisvormige trechters vanuit het deksel omhoog

staken. In 1884 patenteerde hij zijn eerste flesontwerp waarvoor hij zelf de vorm uit hout had gedraaid en die hij liet vervaardigen bij Whitall Tatum Glass factory in Milville, New Jersey. De mondgeblazen flessen droegen de voorstelling van een Quaker die een koe melkt in de bovengenoemde melkemmer. Het model bleek enorm succesvol waarbij het zal hebben geholpen dat ook de naam van Thatcher's eerder uitvinding, 'Milk Protector' in de vorm was uitgeblazen en door hem werd geadverteerd als '*...only known that secures tot the customer ABSOLUTELY PURE MILK in such a way that it can be kept sweet for several days*'. De eerste levering van 400 flessen á 10 cent per stuk vond plaats in 1884 aan W.C. Wilcox. en daarmee haalde hij zelfs de plaatselijke dagbladen. Wilcox moest wel een royalty

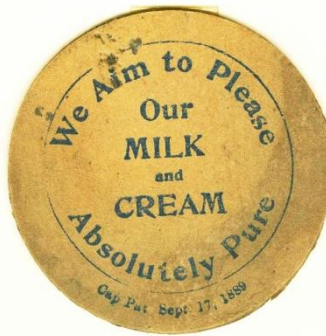

H. D. THATCHER AND W. C. WILCOX

The above picture shows Mr. H. D. Thatcher of Potsdam, N. Y., and Mr. W. C. Wilcox, of Ogdensburg, N. Y., to whom Dr. Thatcher sold the first glass milk bottles. Mr. Wilcox bought these bottles in 1884, paying \$15.00 per gross for them.

van \$ 50,- betalen voor het gebruik van de gepatenteerde flessen. Vreemd genoeg wordt nergens melding gemaakt van pasteurisatie!

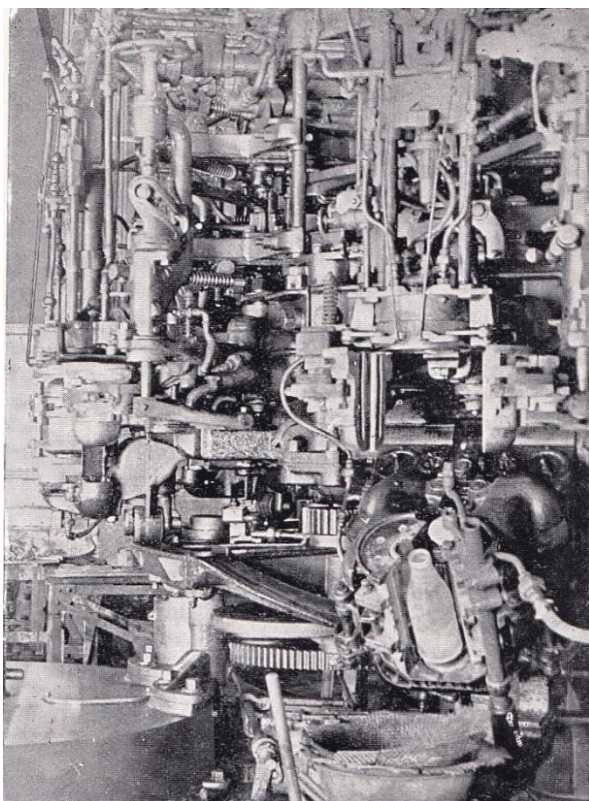
Deze flessen hadden een tentvormige glassluiting die met een beugel op zijn plaats werd gehouden. Flessen en sluitingen werden in latere jaren verkocht middels de door hem in 1889 opgerichte Thatcher Manufacturing Co., aangeduid als TMC, maar omdat de fles vaak problemen gaf bij de reiniging ontwikkelde Thatcher in datzelfde jaar de 'Common Sense Milk Bottle' die gesloten werd met een dun houten schijfje, gedoopt in kokend hete parafine, een Duitse uitvinding uit 1930. Begin 1900 werd TMC overgenomen door een groep investeerders onder aanvoering van Francis Baldwin, een voormalig advocaat. Dat zou verstrekken gevolgen krijgen.

In 1903 kwam de door Michael Owens uitgevonden vol-automatische roterende flessenmachine, die een einde zou maken aan de kinderarbeid bij de flessenfabricage, voor het eerst in productie en Francis Baldwin toog direct naar Toledo om dat met eigen ogen te gaan zien. De machine verbeterde niet alleen de werkomstandigheden maar zorgde

ook voor uniforme flessen met regelmatige glasverdeling, gelijke inhoud en uniforme monding die het machinaal afvullen mogelijk zou gaan maken. Hij was zo onder de indruk van wat hij te zien kreeg dat hij een contract en een licentie overeenkomst afsloot voor het exclusief maken van melkflessen. Tegen het einde van 1904 was alles rond en begon de bouw van een glasfabriek, de Kane Milk Bottle Co. in Kane, Pennsylvania.

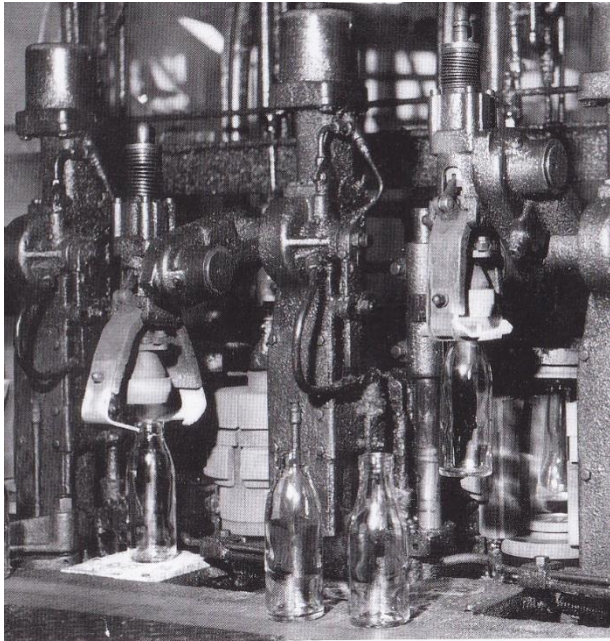
Na een moeilijke aanloop leverde de fabriek eind 1905 eindelijk goed verkoopbare flessen op en kon Thatcher in zijn advertenties wijzen op de constante inhoud en regelmatige glasverdeling van het machinale product. Daarmee was Thatcher de eerste Amerikaanse glasfabriek die vol-automatisch gefabriceerde melkflessen op de markt bracht.

*Boven:
Kinderarbeid in
een Amerikaanse
flessenfabriek, ca.
1900. Daaronder:
Melkflessenproductie
op een
zesarmige
roterende Owens
machine*

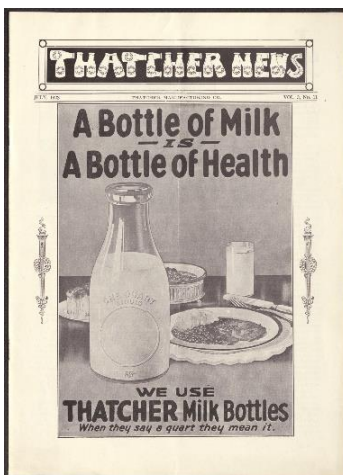
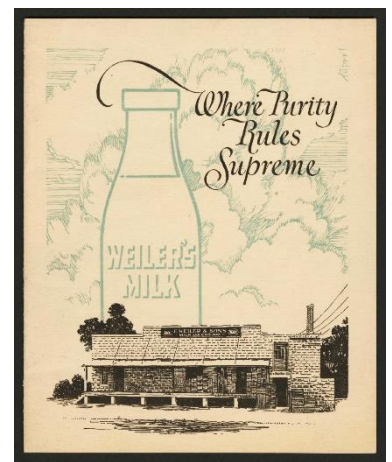
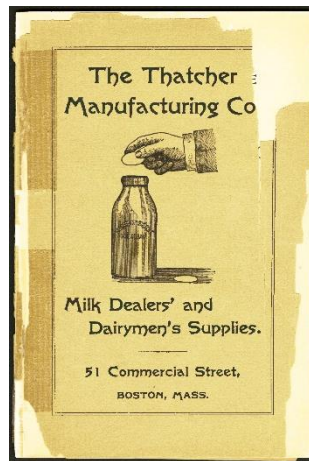

De zaken gingen zo goed, dat in 1908 een tweede fabriek werd gebouwd, in Streator, Illinois, gevolgd, in 1912, door een fabriek in Elmira, in de staat New York. In 1913 had Thatcher zes ovens in gebruik met zowel zes- als tien-armige Owens machines. Een inventaris uit 1916 vermeldt totaal 14 machines, grotendeels in gebruik voor de productie van melkflessen. De tijden van dominantie van de Owens machine zouden echter spoedig voorbij zijn want een van de klanten van Owens, met een eigen glasfabriek in Fairmond, West Virginia, gaf de brui aan de relatie en richtte met een ingenieursbureau in Hartford, Connecticut, de Hartford-Fairmont Company op, met het doel een nieuwe productie methode te ontwikkelen. Tussen 1918 en 1922 kwam het systeem in ontwikkeling dat nog steeds wereldwijd gebruikt wordt en waarbij de glasdruppels middels een separaat mechanisme in de flessenvorm wordt gebracht. (N.B. Voor een volledige beschrijving zie het betreffende hoofdstuk in 'In Glas Verpakt').

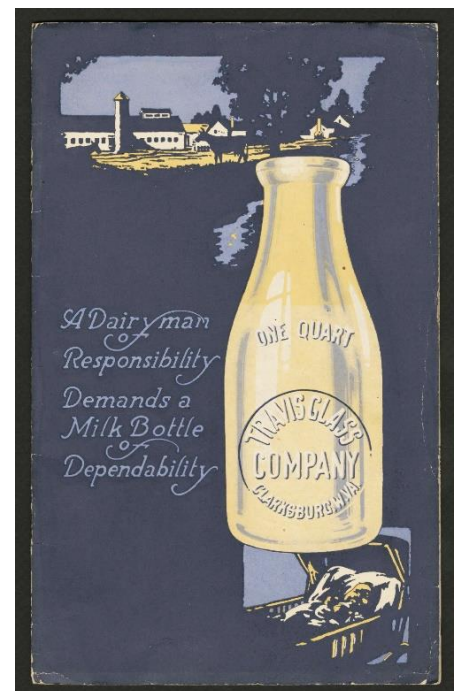

Boven: Productie van melkflessen volgens het Hartford-Fairmont systeem. Rechts: Reclamefolders uit resp. 1880 en 1890.

Teneinde de rechten op de nieuwe productie techniek in handen te krijgen regelde bewindvoerder Francis Baldwin de overname van vier concurrenten met in totaal zeven fabrieken, die allemaal over een licentie voor de nieuwe Hartford-Fairmont machine beschikten. Het maakte Thatcher in één klap tot de grootste producent van melkflessen in Amerika met een marktaandeel van 50%.

De 'Thatcher News' uit 1910 met een eervolle vermelding voor de melkman die de afgebeelde poster links van de instap heeft aangebracht. Rechts: Poster uit 1928.

Het werken met de nieuwe Hartford-Fairmont, of IS (individuele sectie) machines, die Michael Owens nooit een blik waardig had gekeurd, bleek uiteindelijk zo succesvol dat tegen 1925 vrijwel alle Owens machines in de Thatcher glasbedrijven waren afgedankt en door de nieuwe generatie machines vervangen.

**A Bottle of Milk
— IS —
A Bottle of Health**

**WE USE
THATCHER Milk Bottles**
When they say a quart they mean it.

Thatcher

Superior Quality Milk Bottles and Milk Bottle Caps

Thatcher Manufacturing Company
Elmira, N. Y.

===== BRANCHES =====

PHILADELPHIA
18th and Market

BOSTON	SAN FRANCISCO	NEW YORK
DETROIT	LOS ANGELES	CHICAGO

*Use this business building poster on your wagon.
Furnished free to all users of THATCHER BOTTLES.*

In de jaren 1930 kwam de gewoonte in zwang om melkflessen te voorzien van een middels emailverf ingebrand etiket. Later zouden al die gepersonifieerde statiegeldflessen voor een enorm sorteerprobleem zorgen om ze weer bij de oorspronkelijke eigenaar te krijgen maar in de beginjaren nam de melkman ze weer terug naar de bron. Verschillende glasfabrieken gaven aan het proces een eigen naam. Zo heette het in Schiedam 'VeglaFix' en bij Thatcher 'Pyroglaze'. Voor menig flessenverzamelaar vormen die verder uniforme flessen met al die verschillende, kleurrijke opschriften een interessant verzamelobject, zoals blijkt uit een beeld uit de collectie van de Ohio Bottle Club.

De Thatcher Manufacturing Company, ooit voortgekomen uit het idee van een apotheker uit Orange County die zich zorgen maakte over de hygiëne bij de melkdistributie, claimde nu niet alleen de grootse producent van melkflessen te zijn in de USA maar ook wereldwijd. Dat was wel een erg smalle basis. Het werd tijd om die te verbreden en daarom werd in 1935 de Olean Glass Co. in het Zuidwesten van de staat New York, overgenomen. Daarmee werd een compleet nieuwe markt voor Thatcher geopend want dat bedrijf vervaardigde hoofdzakelijk bier- en limonadeflessen en verder flessen en potten voor voedingsmiddelen en medicijnen, dus zo ongeveer alles wat er te bedenken viel. Het maakte Thatcher in grootte tot de vijfde Amerikaanse glasfabriek na Owens Illinois, Hazel-Atlas, Anchor Hocking en Brockway. Daarbij moet bedacht worden dat Anchor-Hocking geen echte flessenfabriek was. Hazel Atlas werd in 1957 overgenomen door Continental Can en in 1964 doorverkocht aan Brockway. Dat bedrijf viel uiteindelijk in 1987 in handen van Owens Illinois zodat er van de genoemde eregalerij al snel niet veel leden meer over waren.

In 1966 werd Thatcher overgenomen door Rexal Drug & Chemical Co. en in 1981 doorverkocht aan de privé investeerders Dominick & Dominick in New York.

Door de betrokkenheid bij de bier- en frisdrankindustrie belandde Thatcher in de discussie over het wel of niet handhaven van statiegeld en dat maakte van het bedrijf een van de stuwende krachten achter de beweging tot het introduceren van 'non-returnables'.

Je kunt je afvragen of dat zo verstandig was voor een onderneming die als hoofd-product flessen maakte die per definitie op statiegeld moeten staan maar wellicht was de ontwikkeling so wie so niet tegen

te houden geweest. De bier- en frisdrankflessen gingen van het statiegeld af en de melkfles werd vervangen door het karton. In 1985 ging Thatcher failliet en belandde uiteindelijk bij de Ardagh groep, een oorspronkelijk Ierse onderneming, gevestigd in Luxemburg en een van de grootste glas- en blikverpakkings industriën ter wereld. In Nederland bezitten zij de voormalige glasfabriek PLM in Dongen en de Heineken flessenfabriek Moerdijk. Melkflessen worden daar niet meer gemaakt en wie de naam Thatcher intikt krijgt allereerst de vroegere Engelse premier op het scherm – niet de uitvinder van die melkfles uit 1884. In Nederland verscheen de eerste melkfles pas in 1896. Vandaar dat onze apotheker uit Potsdam, New York met ere vermeldt wordt in het Potsdam Public Museum voor wat hij voor de volksgezondheid betekend heeft.

Bronnen: Artikelen in *Bottles and Extras*, winter 2003 (John Bidwell's Thatcher milk bottle) ;
juli-augustus 2007 (The Dating Game: Thatcher Glass Mfg.Co) ;
Antique Bottle & Glass Collector, april 2020; (How bottles talk to us);
Website Potsdam Public Museum.

SUMMARY

In the 18th century, for their supply of butter and milk, citizens of New York, were largely dependent on supplies from nearby Orange County, famous for its fertile ground and its dairy products. Thanks to its long shelf life, butter could be brought to the city by horse and wagon, and further by barges down the Hudson River, as early as 1800 but not until, in the 1830's, when the New York and Erie Railroad had been constructed could it be possible to transport fresh milk as well. The first delivery took place in milk churns. The milk was distributed by horse and wagon and dispensed with the help of a ladle. On a hot day in 1884, Dr. Thatcher, a druggist from Potsdam, New York, was walking the street when he saw a little girl drop her filthy ragged doll into a milk can. The milkman simply threw that out and continued on his way. Thatcher happened to be very interested in sanitary conditions in the milk trade. Earlier, in 1883, he had patented a covered milk pail, the 'Milk Protector', with two sleeve funnels to protect the milk from insects and dirt. Now, the event in the street brought him to the invention of a milk bottle, the first of which were mouth-blown at the Whitall-Tatum Company in New Jersey, normally a factory that made demijohns and glass insulators. The containers were embossed with THATCHER MILK PROTECTOR and an image of a Quaker, milking a cow using Thatcher's patented milk pail. Although the bottle became very popular and earned Thatcher the title 'Father of the Milk Bottle', washing and cleaning proved to be cumbersome due to the metal and domed glass lid. Therefore, in 1889, the 'common sense' milk bottle was introduced: a wide-mouth bottle that was closed with a thin wooden disk.

The Thatcher Manufacturing Co.
 1925 MARKET STREET, PHILADELPHIA, PA.
 C. E. KETCHAM, MANAGER

PATENTEES AND SOLE OWNERS OF THE
Common Sense Milk Bottle
 AND MANUFACTURERS OF
 THATCHER'S ORANGE BUTTER COLOR.

FACTORY: POTSDAM, N. Y.
 BRANCH OFFICE:
 51 COMMERCIAL STREET, BOSTON, MASS.
 TELEPHONE 1-43-87 D.

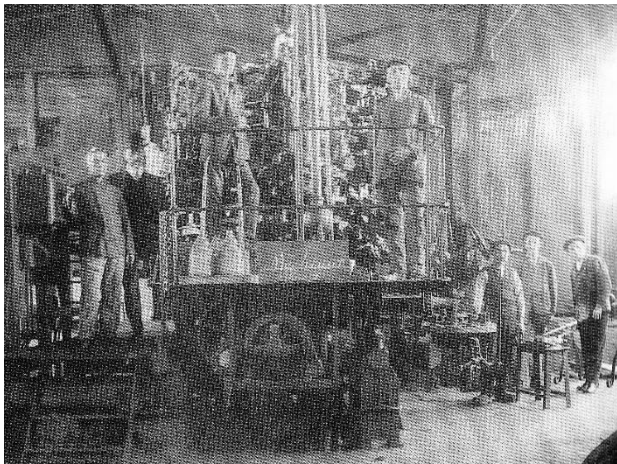
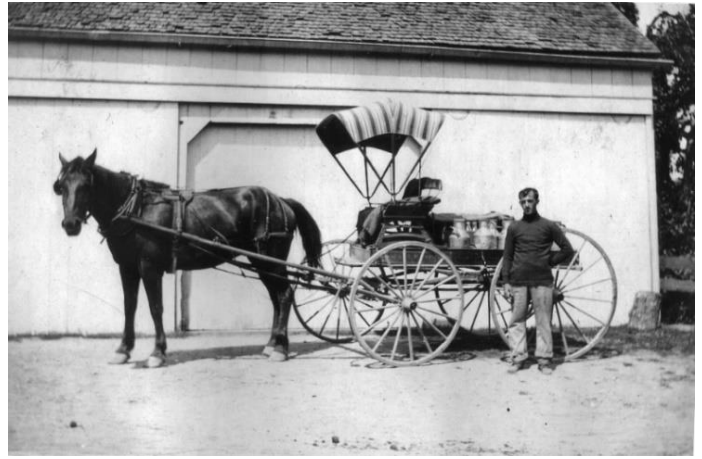
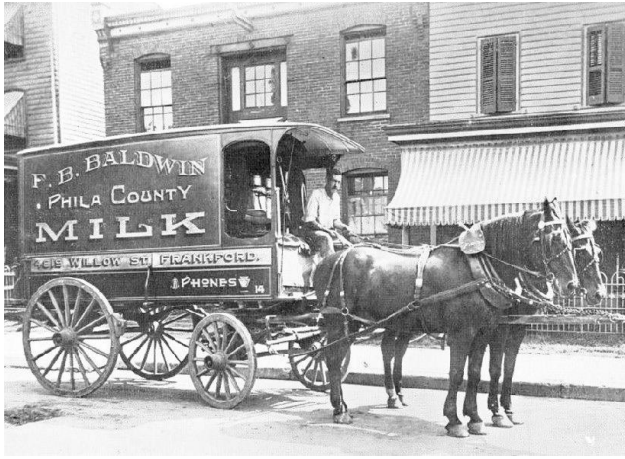
Represented by R. M. FRAUTON.

The mouth-blown milk bottles, manufactured by Witall Tatum & Co. were distributed through the Thatcher Manufacturing Co. that, in 1902, was taken over by Francis E. Baldwin, a former lawyer, together with a group of investors. They turned the company into a profitable operation and finally in what would become the largest producer of milkbottles in the United States.

Above: Picture of Dr. Hervey D. Thatcher and his 'Milk Protector' bottles.

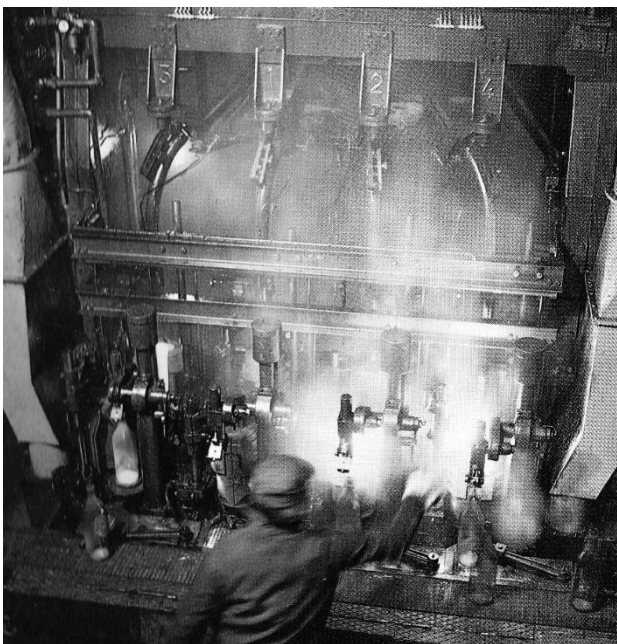
Right: The first delivery of milk in Thatcher bottles. (Collection Postdam Public Museum).

In 1903 Francis Baldwin went to Toledo to see the newly invented Owens full-automatic rotating bottle machine. That invention would put an end to child labour during the bottle making process, although not during the rest of the procedures. He was so impressed that he immediately closed a contract for the exclusive use of the machine for milk bottles. Towards the end of 1904 the Kane Milk Bottles Co. in Kane, Pennsylvania, started production and, after many initial difficulties, the first milkbottles were brought into the market in the course of 1905.

In 1908 a second plant was built in Ottawa, Illinois and, in 1912, a third at Elmira, New York. In 1916 the Thatcher factories were listed as having 14 Owens machines, both six- and ten-section and six continuous tanks.

However, the dominance of the Owens machine would soon be over, for a large American organization, the Beech Nut Packing Company, operating its own glassfactory in Fairmond, West Virginia signed a contract for a new type of machine with an engineering firm in Hartford, Connecticut, forming the 'Hartford Fairmond Company'.

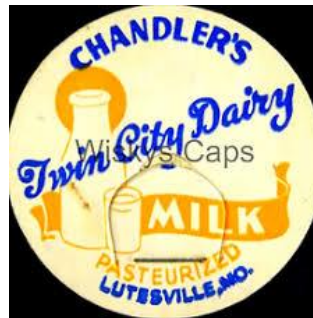
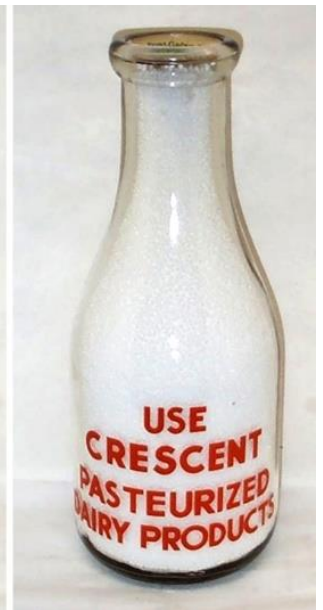
It would result, in 1918, in a machinery that got its glass gobs distributed from a separate feeding system that is still used worldwide. In order to acquire the rights to the new Hartford-Fairmond machines, Francis Baldwin negotiated the purchase of four already licensed companies, with in total seven factories. By 1925 all Owens machines had been replaced by the new feeder-fed equipment. Thatcher was now producing more than 50% of all the milkbottles in America but this did not still the hunger for more. In 1935, the Olean Glass Co. from Olean, New York was aquired, an important producer of beer- soft drink- foodstuff- and medicin bottles.

From top to bottom; Milk delivery in the 'olden days' Production on a Owens 6-arms machine Bottom and right: Bottle production on an early four-section Hartford-Fairmond machine.

It made Thatcher rank 5th in the glass container industry of the United States— behind Owens-Illinois, Hazel-Atlas, Anchor Hocking and Brockway.

In the 1930's it became popular to decorate milk bottles with slogans and company names by means of applied colour labels. Most bottle factories used their own name for the process that consisted of printing the bottles with email paint by means of a screen and melting it together by reheating the bottles up to near melting point. Thatcher called it 'Pyroglaze' and created, next to a future serious sorting problem for the dairies, a complete new field of interest for milk bottle collectors.

A second field of interest is the collection of the printed disks with which the bottles originally were closed and, although gradually replaced by aluminum capsules, were indispensable in those early years, allowing milk distributors to deliver their goods in individually sealed bottles rather than ladled from an open pail. However, those benefits from the past are easily forgotten.

It is thanks to all those dedicated bottle collectors that the amazing story can be told of how the invention of a Potsdam druggist led to a safe and sanitary milk supply. For who can tell a better story than a bottle?

EEN GREEP UIT DE COLLECTIE van Joop van der Groen

materiaal en conditie:

Licht blauwgroen glas; intact met aan de binnenzijde enige aanslag van aardresten.

hoogte, diameter en gewicht:

6,0 cm | Ø 5,4 cm | 42 gram

techniek:

Vrij geblazen; glasdraaddecoratie en greepjes toegevoegd.

datering en herkomst:

1^e – 2^e eeuw AD;

gevonden in een Romeins grafveld in Nörvenich (in Duitse deelstaat NordRhein-Westfalen).

beschrijving:

Na het blazen heeft de glasblazer het glas op een metalen pontil gezet en van de blaaspijp laten “afspringen”. De glasrestanten van de ronde pontil (Ø 1,2 cm) zijn op de onderzijde van de afgeplatte bodem te zien.

Het iets gedrongen buiklichaam gaat over in een relatief lange hals. Het bovenste glas daarvan is eerst horizontaal naar buiten gevoerd, daarna omlaag, weer omhoog en vervolgens horizontaal binnenwaarts, waarbij de buitenrand mooi rond is geworden. De bovenkant is tenslotte nog afgeplat. Daarna is een glasdraad van dezelfde glaskleur op de bolvormige vorm aangebracht, beginnend op de onderzijde van de bodem tot aan de hals in

totaal vijftien omwikkelingen in de vorm van een spiraal.

Tenslotte zijn de fraai gevormde greepjes in de vorm van een dolfijn aangebracht.

opmerkingen:

De vindplaats Nörvenich was gedurende de Romeinse tijd een grote nederzetting. Het glaasje is vrijwel zeker gefabriceerd in Keulen.

Een object in deze vorm noemen we een aryballos. Een aryballos was gevuld met welriekende olie en werd meegenomen naar het thermencomplex. Hierbij droeg men de aryballos aan de hand of aan de gordel. Hiertoe waren metalen kettinkjes door de opening in de greepjes aangebracht. In de thermen werd de olie op de huid aangebracht en die absorbeerde dan het lichaamsvuil. Daarna werd alles van de huid afgeschraapt met een strigilis (schraper). De aryballos is dus typisch een voorwerp dat voor kwam in verstedelijkte plaatsen waar openbare badgebouwen waren gebouwd.

parallellelen: (o.a.)

Das naturfarbene sogenannte blaugrüne Glas in Köln (Fremersdorf, 1958), Tafel 30 en 31

Römische Gläser in Rheinischen Landesmuseum Trier (Goethert-Polaschek, 1985), afbeelding 9, nr. 4

Romeins glas Museumstukken III (Isings & van Lith, 1992), pagina 21

The Metropolitan Museum of Art, New York, inventarisnummer 17.194.192

provenance:

2018 J. Dassen, Ulestraten (door mij gekocht tijdens de Internationale Munten en Bodemvondsten Beurs te Eijsden op 11 maart 2018)

2018 Vrancken Antiek, Eijsden

2015 Door Duitser gevonden in Nörvenich

EEN GREEP UIT DE COLLECTIE van Ria & Aad van den Born

Materiaal en conditie

Schenkan van transparant bleekgroen glas, beschadigd maar professioneel gerestaureerd.

Hoogte, diameter en gewicht

13,5 cm | Ø 9 cm | gewicht 81 gram

Techniek

Vrij geblazen; greep toegevoegd en schenkmond gevormd.

Datering en herkomst

1^e eeuw ; Noordelijke Zwarte Zee kust (De Krim)

Tentoongesteld

Allard Pierson Museum A'dam (NL), *Antiek glas de kunst van het Vuur*, exp. no.57, 17 mei-16 sept 2001.

Thermenmuseum Heerlen (NL), *Romeins Glas, geleend uit particulier bezit*, exp. no. 75; 29 April - 28 Augustus 2011

Romeinse kan met schenktuit

De meeste van deze kannen uit de eerste eeuw van onze jaartelling zijn eind negentiende, begin twintigste eeuw gevonden in Romeinse graven in de van oorsprong Griekse nederzettingen op De Krim. Ze zijn waarschijnlijk lokaal geproduceerd, onderzoek heeft aangetoond dat er een aantal glasblazerijen in deze streek actief was. De vormgeving van deze kannen met de typische hoog opgetrokken greep is misschien geïnspireerd op de vormgeving van oude Griekse vazen.

De eerste kolonisatie van het schiereiland De Krim vindt plaats tussen de 8^e en 6^e eeuw v. Chr. door Ionische en Dorische Grieken. De belangrijkste steden worden gesticht vanaf de achtste eeuw v. Chr. door de stadstaat Milete. Rond 438 v. Chr. ontstaat het *Regnum Bospori* (Koninkrijk Bosporus). Deze cultuur wordt gevormd door haar Griekse achtergrond, vermengd en beïnvloed door de lokale stammen waaronder de Sarmaten en Scythen. De vele binnen vallende vijandige stammen in de tweede eeuw v. Chr. dwingt het koninkrijk bescherming te zoeken bij het Koninkrijk Pontis waarbij het in het jaar 110 v. Chr. wordt ingelijfd. Tijdens de expansie van de Romeinse republiek wordt het gebied van het *Regnum Bospori* vanaf het jaar 47 v. Chr. onder gezag van Rome geplaatst. Na de dood van hun laatste koning Asandel in 17 v. Chr. wordt het koninkrijk door keizer Augustus tot een Romeinse vazalstaat uitgeroepen. In de periode van 63 tot 68 na Chr. verandert keizer Nero de status van vazalstaat in een Romeinse provincie wat keizer Galba in 69 weer terugdraait. In de zestiger jaren van de eerste eeuw van onze jaartelling bouwen de Romeinen op de Taurica (Krim) het castrum Charax en installeren een vlootbasis in de oude havenstad Cheasonesos. Waarschijnlijk stammen de Romeinse schenkkannen met hoge greep uit deze periode. In de oude steden op de Taurica zijn de meeste van deze Romeinse kannen gevonden tijdens opgravingen door Russische archeologen. In de necropolis ten noordwesten van de stad *Panticapaeum* (Kertsj) zijn Romeinse graven onderzocht. Waarschijnlijk is hier in de graven nr. 35 en 47 een aantal van deze kannen gevonden waarvan er nu twee zich in de Hermitage collectie in Sint-Petersburg bevinden en één in het Louvre Parijs.

De westelijke gebieden in de delta van de rivier de Dnjepr rond de stad Olbia (Oekraïne) worden rond het jaar 6 na Christus opgenomen in de Romeinse provincie Moesia Inferior. Ook hier wordt in een Romeins grafveld een vergelijkbare kan gevonden die eveneens deel uitmaakt van de Hermitage collectie. De datering van deze graven is eerste eeuw na Chr. Een soortgelijke kan in het Heraklion Archaeological Museum no. 408, is aangetroffen in een onbekend Romeins graf, samen met enkele Romeinse munten met de beeltenis van keizer Vespasianus (69-79).

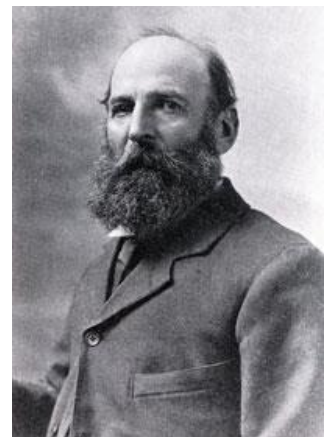
EEN 130 JAAR OUDE CORRESPONDENTIE OPNIEUW LEESBAAR

Johan Soetens

Onlangs stelde ons lid en mijn oud-collega Thijs Reuder mij een aantal meer dan 130 jaar oude papieren ter hand die hij jaren geleden had gered uit de onverschillige handen van de nieuwe bewindvoerders bij de Vereenigde Glasfabrieken.

Het betreft brieven van onder andere, de Nederlandse Stoombranderij en distilleerderij E. Kiderlen, ooit gevestigd in Delfshaven, maar in 1904 overgenomen door de Nederlandse Gist & Spiritusfabriek. Het bedrijf was opgericht in 1860 door de in Duitsland geboren Emil von Kiderlen, tesamen met een compagnon. Vanaf 1870 trad die uit en ging het bedrijf verder onder de naam Kiderlen.

Van 1880-1881 en van 1899-1902 woedden in Zuid-Afrikaanse republiek de Boerenoorlogen nadat in 1867 rijke diamantvoorraden en in 1886 al even rijke goudaders waren ontdekt waar vanuit Engeland met begerige ogen naar gekeken werd. De Nederlandse, maar ook Duitse kolonisten die de strijd tegen de Britten voerden, waren grotendeels van Protestantse huize en konden op grote sympathie rekenen in hun landen van oorsprong waar ze beschouwd werden als broedervolk en geloofsgenoten. In dat licht moet men de opdrachten zien die Kiderlen gaf aan de glasfabriek Leerdam om flessen en glazen te leveren met buitengewoon verfijnd uitgevoerde geëtste afbeeldingen van de Boerenaanvoerders. Voorbeelden daarvan bevinden zich in de collecties van Klaas Prins, Peter Vermeulen en het Nationaal Glasmuseum. Er zijn vier uitvoeringen bekend: die met Paul Krüger, President van Transvaal, Marthinus Steyns, zesde President van de Oranje Vrijstaat, en van de generaals Christiaan de Wet en Koos de la Rey.

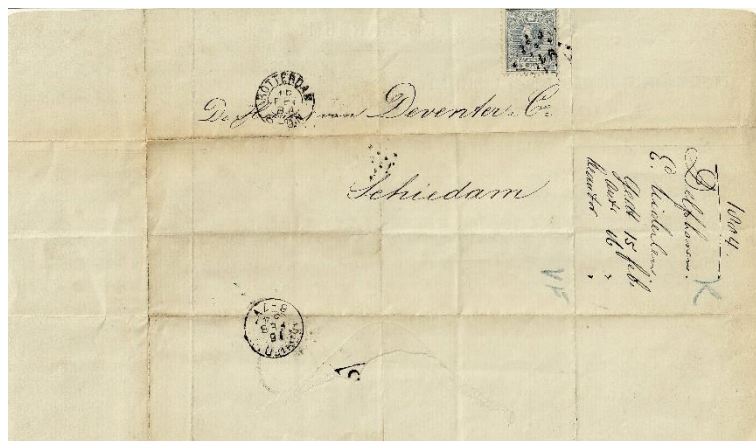

Deze laatste zou, met sterk gefatsoeneerde baard, de picturale kelderflessen en affiches gaan sieren voor het jenevermerk 'Vrijbuiters'.

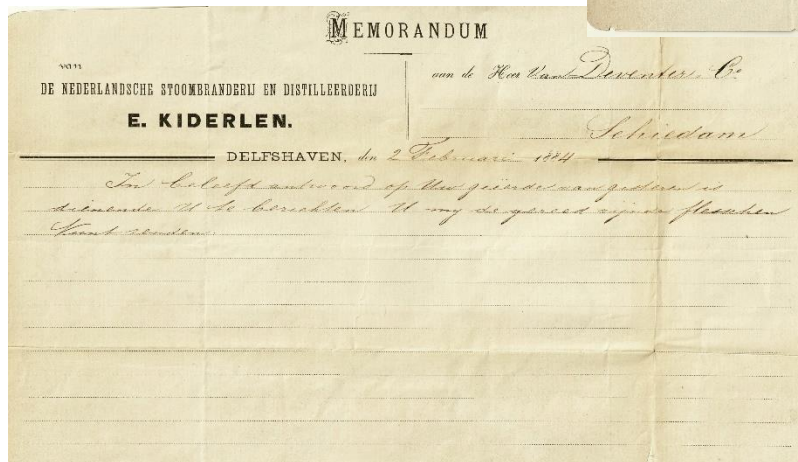
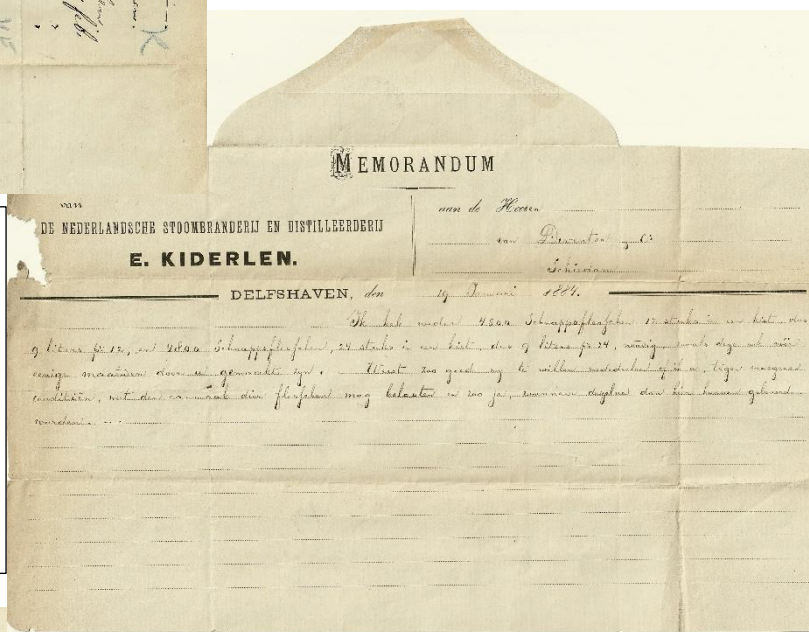
Links boven: Afbeelding Paul Krüger. daaronder Koos de la Rey.
Rechts: Statieportret Koos de la Rey.
Geheel boven: Collectie Museum Rotterdam..
Picturale kelderfles:
Collectie Peter Vermeulen.
Affiche: Collectie Jenevermuseum

De teruggevonden correspondentie is uit januari/februari 1884, vlak na het beëindigen van de Eerste Boerenoorlog die voor de Engelsen rampzalig afliep. (Zie daarvoor het artikel 'Vertrou op God en die Mauser' in blad 130). Waar gaat het hier over?

19 Januari 1884: Aan de heer van Deventer & Co., Schiedam
Ik heb weder 4800 Schnappsflerken 12 stuks in een kist, dus 9 liters per 12, en 4800 Schnappsflerken, 24 stuks in een kist, dus 9 Liters per 24 nodig zoals die ook vóór eenige maanden door u gemaakt zijn. Weest zoo goed mij te willen mededeelen of ik u, tegen vroegere conditiën, met den aanmaak dier flesschen mag belasten en zoo ja, wanneer dezelve dan hier kunnen geleverd worden

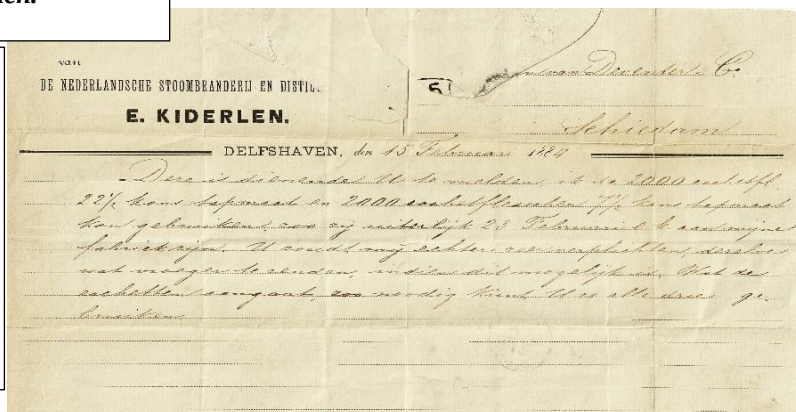

2 Februari 1884.
In beleefd antwoord op Uw geëerde van gisteren is dienende U te berichten U mij de gereed zijnde flesschen kunt zenden.

15 Februari 1884. Aan de Heeren van Deventer & Co.

Deze is dienende U te melden ik de 2000 cachetfl. 22 1/1 kans tapmaat en 2000 cachetflesschen 7 1/2 kans tapmaat kan gebruiken, zoo zij uiterlijk 23 Februari e.k. aan mijne fabriek zijn. U zoudt mij echter zeer verplichten dezelve wat vroeger te zenden indien dit mogelijk is. Wat de cachetten aangaat, zoo noodig kunt U alle drie gebruiken.

Deze kwetsbare herinneringen aan een tijd zonder telefoon zijn inmiddels, samen met andere brieven, veilig ondergebracht in de klimaatkamer van het Depot Jenevermuseum.

Ooit van een parfumessence fabriek gehoord?

Johan Soetens

Ik kwam er mee in aanraking in het begin van mijn loopbaan ‘in het glas’ door een telefoontje van een bedrijf in Duivendrecht, een zelfstandige gemeente zuidelijk van Amsterdam, maar daar mee samengesmolten. Er waren klachten over door de fabriek in Nieuw Buinen gemaakte monsterflesjes en of ik even langs wilde komen.

Het bleek te gaan om de Nederlandse Parfumessence Fabriek, een onderdeel van de firma Polak & Schwarz, fabrikant van smaak- en reukstoffen en inmiddels opgegaan in het Amerikaans I.F.F. (International Flavours & Fragrances).

Zelfs met mijn onervaren ogen was het duidelijk dat de flesjes niet goed gekoeld waren, trekspanning vertoonden resulterend in haarscheurtjes en...lekkage. Partij diende direct vervangen te worden, maar zo snel kwam ik de deur niet uit.

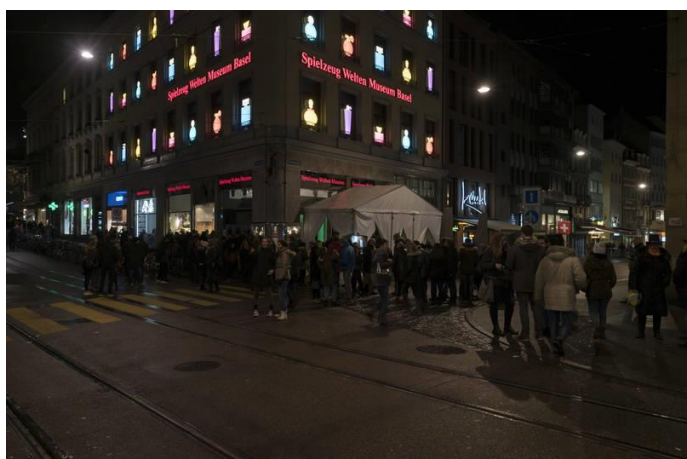
‘Ik zal U eerst even een brief voor thuis meegeven’ zei de directeur .

Hé ?

‘Ja, U heeft dat niet in de gaten, want Uw zintuigen zijn inmiddels verdoofd, maar deze flesjes waren gevuld met twee van onze belangrijkste producten: kamelenzweet essence, dat door kaasfabrieken gebruikt wordt voor de export naar Arabische landen en haremparfum en gelooft U mij, als U thuis komt ruiken ze U al bij de voordeur. We zouden niet willen dat ze de indruk kregen dat U niet alleen bij klanten op bezoek bent geweest.’

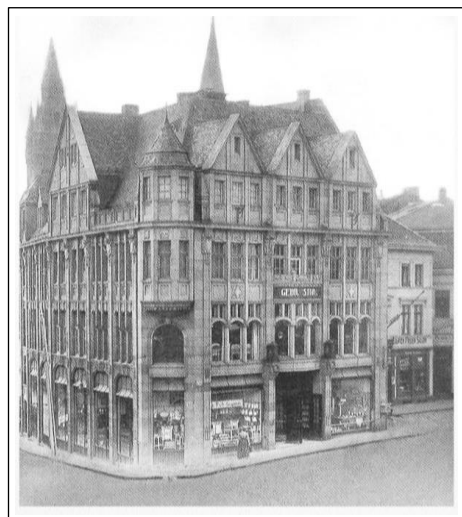
Die brief heb ik nooit meegenomen maar wat was die eigenaardige blik in de ogen van mijn hospita, toen ik de trap naar mijn kamer opliep?

Ik werd in 1918 aan dat voorval herinnerd door een tentoonstelling in het **Spielzeug Welten Museum** in Basel, het tehuis van duizenden Teddyberen, poppen en poppenhuizen: de grootste collectie ter wereld. Daar was van 20 oktober tot 16 december van dat jaar een prachtige collectie parfumflessen te zien, van de vroege oudheid tot heden. Kinderen konden er hun eigen parfum samenstellen en glasblazers vertoonden er hun kunsten.

Met de klok mee: Avondlijke sfeer rond het Spielzeug Welten Museum, met verlichte silhouetten van parfumflessen in de vensters; Glasblazers, ‘aan de lamp’ werkend, creëren fantasie modellen; Blik in een van de vitrines.

Dat alles was mogelijk gemaakt door een uitleen van DROM Fragrances, producent van parfumesences voor de cosmetische industrie, maar ook voor zeep en reinigingsmiddelen en gevestigd in Baierbrunn, nabij München. Van mei tot november 2019 was overigens ook in het Lalique Mueum te Doesburg een tentoonstelling gaande met bruiklenen uit de DROM collectie, die uit bijna 2000 parfumflessen bestaat. Het bedrijf is, met 500 medewerkers, vestigingen in 15 landen, waaronder China, Japan, Brazilië en de Verenigde Staten en kantoren in nog 10 andere landen een belangrijke leverancier voor de grote parfumuizen, waar parfumeurs, 'neuzen' genoemd, gezeten aan hun 'parfumorgel' nieuwe geuren samenstellen met behulp van hun grondstoffen. Zelf blijft het bedrijf daardoor onbekend bij het grote publiek.

In 1860 begon het bescheiden: in een apotheek van de familie Storp in Essen. Vandaaruit vertrok zoon Bruno Storp in 1911 naar München om daar zijn eigen apotheek te openen waar hij tevens reukstoffen voor haarwater en zeep ontwikkelde. In 1921 startte hij met Dr. O. Martins een klein laboratorium waar synthetische reukstoffen werden ontwikkeld. Dr. Martins initialen zouden uiteindelijk voeren tot de naamgeving van het bedrijf.

In 1935 werd de eerste parfumwinkel in München geopend, die zo succesvol werd dat zelfs Queen Elisabeth van Engeland tot de klanten behoorde.

In 1970 betrok het bedrijf een prestigieus hoofdkwartier in Baierbrunn en kon zich rekenen tot een van de grote spelers op het gebied van reuk- en smaakstoffen. Maar niet groot genoeg.

In 2019 werd DROM overgenomen door het Zwitserse bedrijf GIVAUDAN, de grootste fabrikant op datzelfde gebied, met een kwart van de wereldmarkt in handen, meer dan 10.000 medewerkers en een omzet van bijna vijf miljard Zwitserse Frank. In Nederland heeft men een grote vestiging in Naarden. In Barneveld is een kleinere vestiging waar uitsluitend smaakstoffen worden ontwikkeld. In totaal zijn in Nederland 630 medewerkers bij het bedrijf werkzaam.

Bij dit alles vergeleken is DROM met 500 medewerkers en een omzet van ruim 110 miljoen Euro maar een dreumes maar die dreumes heeft wel iets dat Grote Broer niet heeft: een schitterende collectie parfumflessen.

Laten we maar eens een kijkje gaan nemen, waarbij we ons zullen beperken tot de periode rond de 19e eeuw.

Links: Bijzondere porseleinen parfumfleshouder in de vorm van een meisje met een mandje waarin twee glazen flacons met zilveren dop. Vermoedelijk Frans, 19e-20e eeuw.

In de DROM collectie bevindt een groot aantal parfumverstuivers waarvan enkele een interessante geschiedenis vertegenwoordigen. Hieronder twee modellen uit de jaren 1930, waarvan het linker alles weg heeft van een ontwerp van de Franse couturier/parfumeur Paul Poiret. (Een artikel over hem verscheen in blad 157, 2e kwartaal 2019).

Links: Verguld metalen verstuiver met zwarte silhouetten. Frans, ca. 1920.

Rechts: Parfumverstuiver, ontwerp Emile Gallé, 1905. (Verrerie Nancy (Frères Daum) .

Verstuiver van glas en metaal met vergulde decoratie. DeVilbiss, U.S.A. 1927.

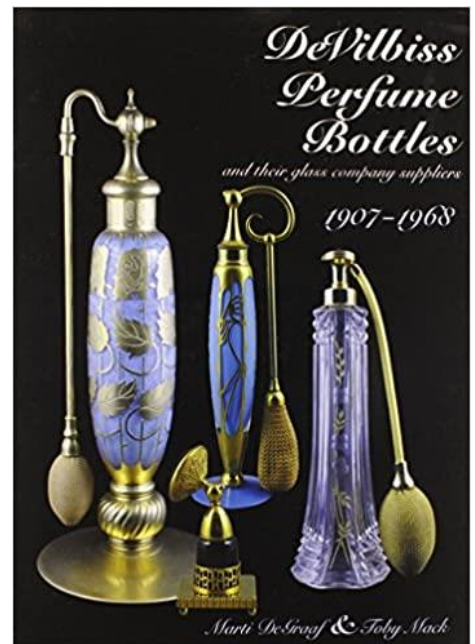
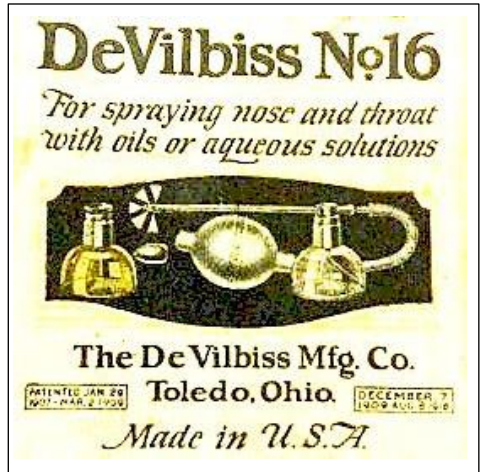

Dr. Allan DeVilbiss (1841-1917) – Toledo, Ohio, was niet gelukkig met de voorhanden zijnde apparatuur ter behandeling van neus- en keelholten en ontwikkelde rond 1887 een verstuiver die al snel algemeen werd toegepast. In 1890 richtte hij de DeVilbiss Manufacturing Company op die zijn verstuivers in grote aantallen ging aanmaken. In 1907 overreedde zijn zoon Tom hem om zich te werpen op het maken van parfumverstuivers, waarvan het hier getoonde exemplaar er één is.

Het glas werd betrokken van de beste fabrieken uit die tijd, vanuit Amerika (Tiffany en Waltersperger) maar vooral uit Bohemen en Murano.

Voor na de Eerste Wereldoorlog, toen de soldaten terugkwamen uit Frankrijk met flessen parfum voor hun geliefden, steeg de populariteit van verstuivers enorm. In 1926 verkocht DeVilbiss er 1.5 miljoen van maar de crisis van de jaren 1930 wierp roet in het eten.

Daardoor gooide men het roer om en startte de productie van verfspuiten. Daarin is het bedrijf nog altijd actief maar in 1968 beëindigde het bedrijf na 71 jaar de cosmetische activiteit. Sindsdien is door verzamelaars de jacht geopend op de vele fraaie modellen uit het verleden: voorbeelden van groot vakmanschap.

Voor liefhebbers verscheen in 2014 het boek 'DeVilbiss Perfume Bottles and their Glass Company Suppliers, 1907-1968.'

Auteurs:

Marti de Graaf en Toby Mack.

ISBN 10:0764345761 en

13:987-0764345760

Verstuiver van geperst, malachiet kleurig glas, Gablonz, ca. 1935.

De in Amerika geboren Curt Schlevogt vestigde zich in 1928 in het in Noord-Bohemen gelegen Gablonz, tegenwoordig Jablonec in Noord Tsjechië. Het oorspronkelijke doel om glasparsels, z.g. 'Jablonec Pearls' te exporteren werd al spoedig vervangen door het maken van malachiet kleurige objecten. Malachiet is een halfedelsteen die al in de Oudheid geliefd was en vóór de Eerste Wereldoorlog niet in de laatste plaats bij de Czaren familie. Ook tegenwoordig worden er nog allerlei geneeskrachtige eigenschappen aan toegedicht.

In 1934 presenteerde Curt Schlevogt, gestimuleerd en geholpen door zijn zoon Henri, op de Leipziger Messe zijn collectie vorm geblazen- en geperst glas en in datzelfde jaar ook tijdens de Wereldtentoonstelling in Chicago. De serie artikelen, genoemd naar zijn dochter Ingrid, besloeg ornamenten, parfumsflessen, vazen, toiletgerei en likeur sets.

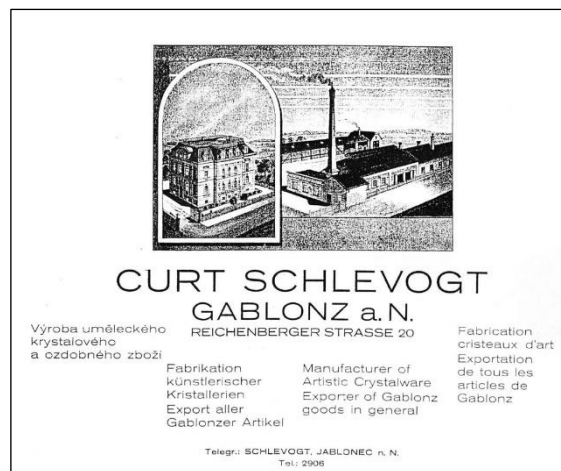
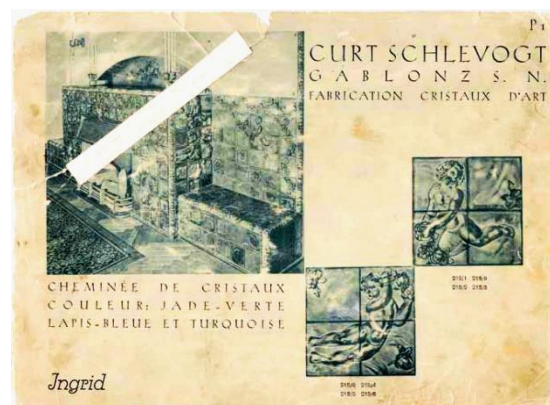

Schlevogt liet ontwerpers van de Wiener Werkstatte, zoals Ena Rottenberg, Josef Bernhard en Franz Hagenauer voor hem werken. In 1937 won de Tsjechische inzending aan de Wereld Tentoonstelling in Parijs een 'Grand Prix' hetgeen voor een belangrijk deel te danken was aan de door deze kunstenaars voor Schlevogt ontworpen sculpturen en hol-glazen voorwerpen.

In 1940 bezat het bedrijf meer dan 1300 verschillende glasvormen die lang niet allemaal voor malachietkleurige voorwerpen werden gebruikt. Zo maakte het bedrijf ook helder kristallen producten, waaronder karaffen en toilettafel flacons met een bijzondere, zwarte decoratie.

Ons lid Antoinette Berg heeft zo'n set en toonde die als 'mijn bijzondere fles' in ons jubileumnummer waarbij ze zich afvroeg waar en door wie die gemaakt zouden zijn. Dat weten we nu dus.

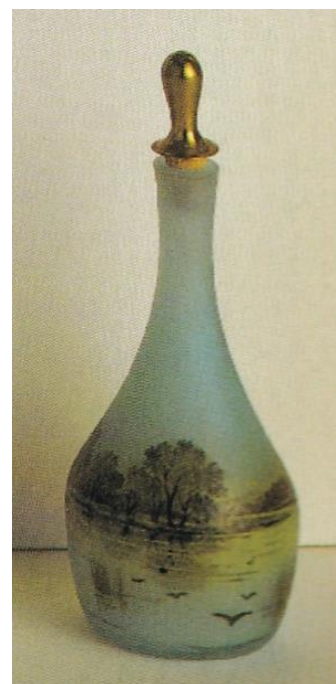
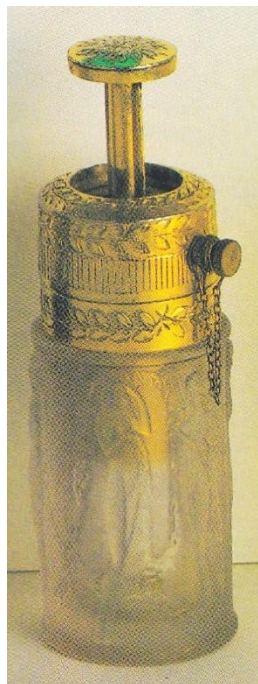
Na de oorlog nationaliseerde het communistische bewind het inmiddels door zoon Henry Schlevogt geleidde bedrijf. Deze belandde jaren in een Syberische gevangenis, werd verbannen en stierf in 1984 in Parijs.

Links: Eén der foto's uit het jubileumnummer

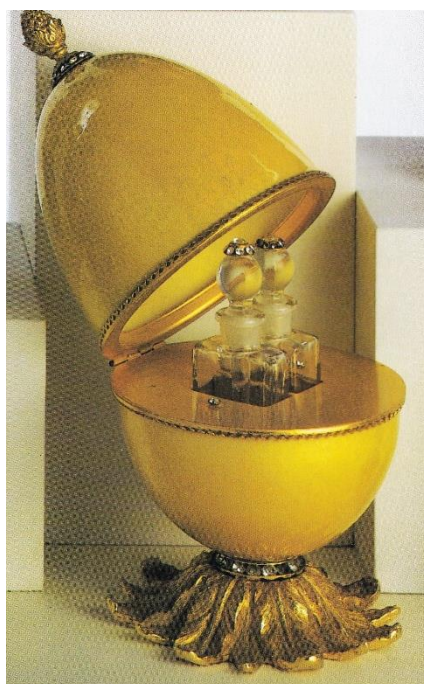
Enkele beelden uit de DROM collectie

Boven:
Parfumflacon in typische
Franse stijl van rond 1900;

Duitse flacon van
geel/groen glas in een
soort van tinnen kooi.
Begin 1900;

Flacon van Lalique voor
'Violette d'Orsay' dat in
1902 werd gelanceerd.
Helaas schijnt in de DROM
collectie de glazen
afsluitkap te ontbreken.

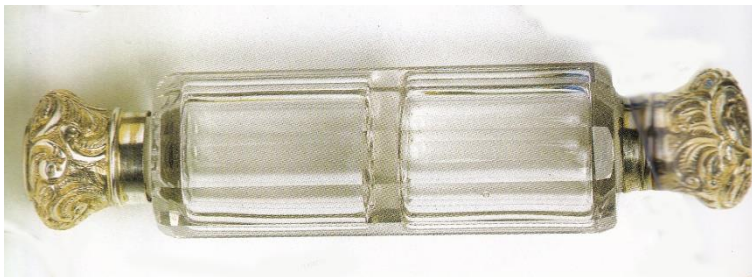
Midden en onder:
Lalique: Verstuiver van
glas en verguld brons.

Glazen parfum ei met
bronzen montuur en twee
kleine flesjes. Frans, 1920

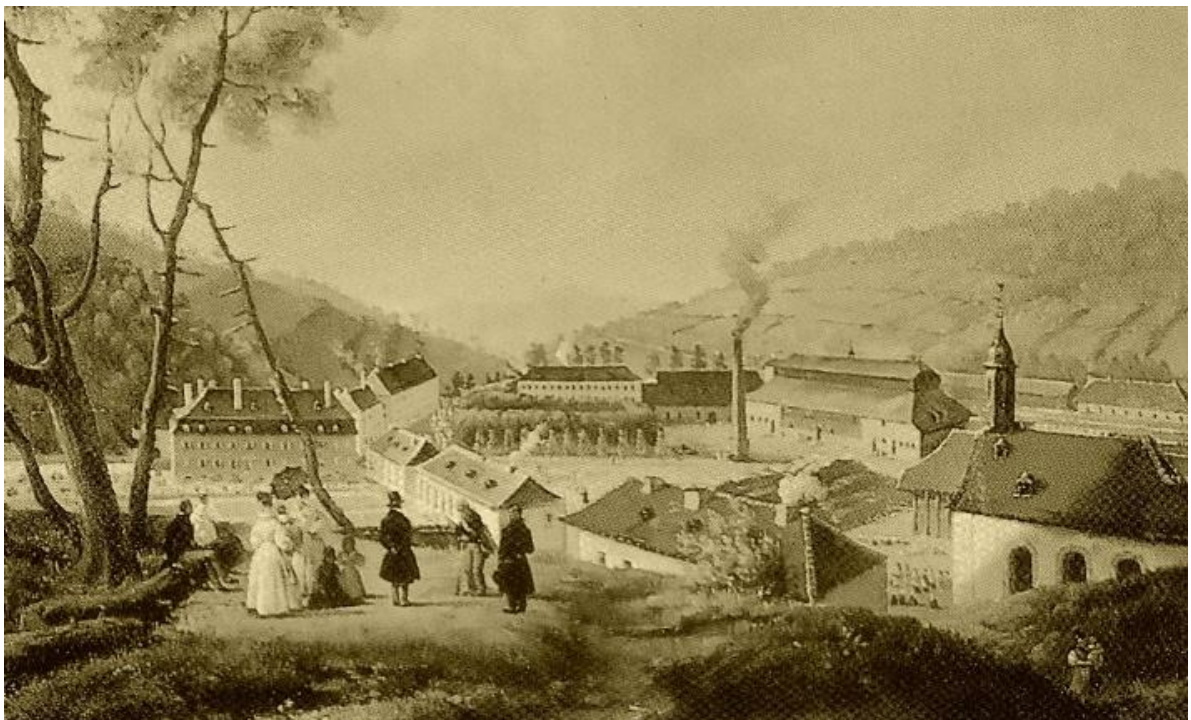
Art Nouveau flacon met
decoratie een
rivierlandschap.
Verrerie Daum, Nancy
ca. 1900.

*Van Links naar Rechts: Parfumverstuiver ca. 1900, Bohemen;
Kristallen flacon met verzilverde sluiting, Bohemen 20e eeuw;
Glazen flacon met koperen sluiting Bohemen (of Venetië?) 19e eeuw;
Engelse draagflacon, goud gedecoreerd, 19e eeuw.*

*Links: Zweedse dubbele flacon, ca. 1860
Onder; Les Verreries Royale de Saint Louis
werd opgericht in 1767 en wist als eerste
fabriek op het continent achter het geheim te
komen van het loodkristal: tot dan toe een
Engels monopolie. De fabriek werd beroemd
om de prachtige serviezen alsmede kristallen
parfumflacons .*

SUMMARY

In 1911, Bruno Storp, son of a chemist from Essen, Germany, started his own apothecary in the city of Munich where, besides medications, he also developed fragrances for soap and lotions. In 1921 he started together with Dr. O. Martins, a small laboratory for the production of synthetic flavors and fragrances. The enterprise was named DROM, after the initials of Dr. Martins and, in 1935, successfully opened the first perfume shop in Munich.

Even Queen Elisabeth of England became a customer. DROM became an important player in the field of perfume essences and oils and could count most of the prestigious perfume houses for its customers. In 1970, they moved into a large building in Baierbrunn, near Munich, but in 2019, they were taken over by the much bigger Swiss company GIVAUDAN, the world's largest player in the field, with a world-wide market share of 25%, 10.000 employees and a yearly turnover of five billion Swiss francs. However, because their products come onto the market under the names of the various perfume houses and other clients, hardly anybody has ever heard about them. Neither had I, had not the DROM company been in the possession of a large collection perfume bottles, reaching from Antiquity until modern times, from which they sometimes lend to museums. In 1918, the Spielzeug (Toy) Museum in Munich, the world's largest in its field, with thousands of artifacts, had an impressive collection perfume bottles on show, enlivened by activities such as glass blowing. In 1919 the Dutch Lalique Museum in the city of Doesburg was able to arrange an exhibition of Art Deco perfume bottles thanks to loans from the DROM collection. Among the more than 3.000 artifacts are several with interesting stories, such as the DeVilbiss perfume atomizers.

Dr. Allan DeVilbiss (1841-1917) was a medical doctor specializing in throat medicine. Dissatisfied with the existing atomizers he developed his own device around 1887 which quickly became a popular medical tool. In 1890 they were produced in large numbers and distributed by a well

established retail network. In 1907, his son Tom persuaded him to go into the perfume atomizer business, capitalizing on their technology and retail network. From the beginning the finest glasshouses were sought out, both in America and in Europe and the products were widely appreciated for their beauty and elegance.

In 1968, after 71 years, the production of perfume atomizers was terminated. Today the company is well known for its industrial spray guns, a field apart from those elegant boudoir flacons that to day have become highly appraised collector's items. Other items of special interest are the malachite coloured perfume bottles and atomizers made by

the American born Curt Schlevogt, who, in 1928, came to North Bohemia to establish a glass factory and produced mold-pressed glass objects such as ornaments, vases, toiletry and perfume bottles. Malachite, a semi-precious stone, was already appreciated in Antiquity and was, and still is, considered to have healing properties. Schlevogt had Wiener Werkstatte designers such as Ena Rottenberg, Josef Bernhard and Franz Hagenauer work for him. By 1940, the company claimed to have more than 1300 different molds and was widely recognized for the quality of its work. However, WW II did the company little good, neither did the nationalization after the war by the communistic rulers. Curt Schlevogt's son Henri, who had taken over the company, had to spend time as a prisoner in Siberia and died in Paris in 1984.

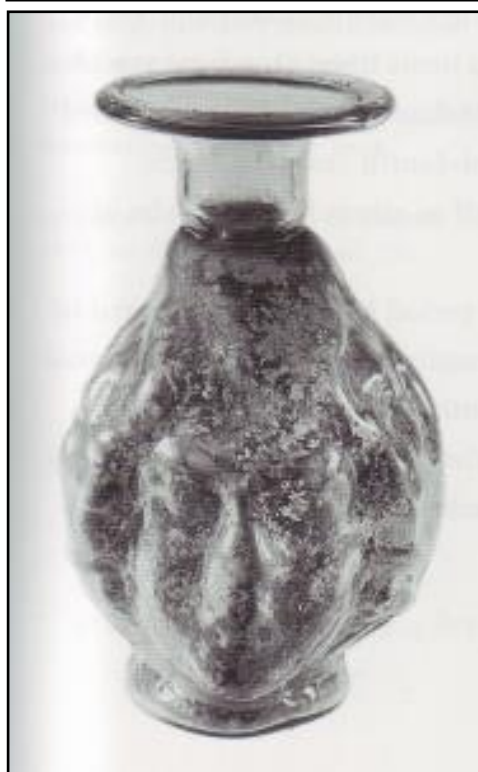
Een Romeins dubbelkopflesje, uitgevoerd als sprenkelaar.

Een authentiek object of een moderne imitatie? -

Hans van Rossum

Dubbelkopflesje als sprenkelaar
uitgevoerd; collectie Allard Pierson te
Amsterdam, v.h. collectie Lunsingh
Scheurleer 1934.

Inleiding

In het kader van mijn studie Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Leiden heb ik gedurende de periode 13 maart t/m 11 april 2008 als stagiaire gewerkt in het Allard Pierson Museum te Amsterdam. Tijdens het uitvoeren van een van mijn opdrachten toentertijd, het opnieuw indelen van de bestaande collectie Romeins Glas, werd mijn aandacht keer op keer getrokken door een opvallend gevormd zogeheten Romeins dubbelkopflesje. Een Romeins dubbelkopflesje, uitgevoerd als sprenkelaar, kende ik tot dan toe alleen conform het type zoals dit deel uitmaakt van de Dobkin Collectie in het Israël museum te Jeruzalem.¹ Het Allard Pierson exemplaar oogde duidelijk afwijkend.²

Nadat ik het desbetreffende flesje uit de vitrine kon nemen ontdekte ik tot mijn verrassing dat de malnaad op de bodem in het midden een U-vorm vertoont, iets dat ik op dat moment niet eerder had gezien. Het glas blijkt ook talrijke kleine luchtbelletjes te bevatten en ook de wijze waarop het gezicht met krullen en scheiding is uitgebeeld valt mij op. Kortom, de verschillenpunten met gangbare kopflesjes waren groot en dat heeft er toe geleid dat ik mij op dat moment heb voorgenomen daar in de toekomst verder onderzoek naar te doen. Door de jaren heen ontdekte ik geregeld afbeeldingen van soortgelijk uitgevoerde dubbelkopjes die ik nauwkeurig heb opgeslagen en de afgelopen periode heb ik uiteindelijk gelegenheid gehad mij hierin verder te verdiepen. Het resultaat van dit onderzoek is in dit artikel vastgelegd.

Literatuuronderzoek

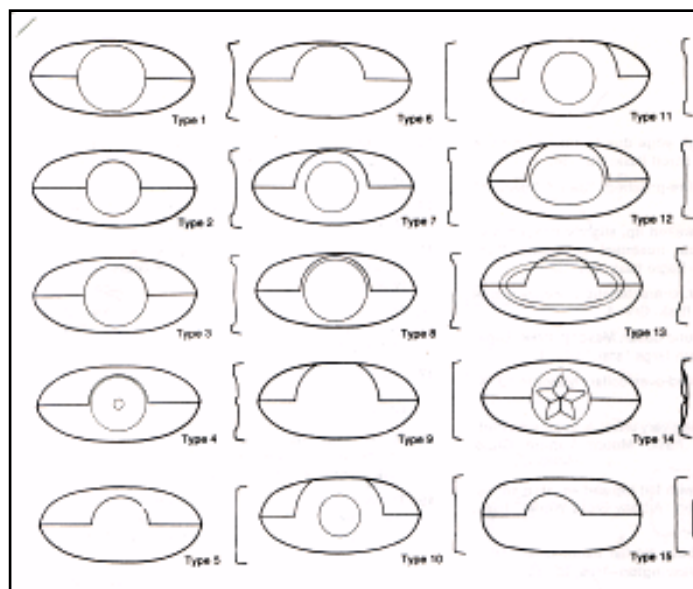
Als eerste heb ik de literatuur geraadpleegd en daarbij ontdekte ik dat mevrouw dr. E. M. Stern in 1995 een tweetal identiek uitgevoerde kopflesjes uit de collectie van het Toledo Museum of Art uitvoerig heeft beschreven.³ Deze twee glasobjecten vertonen sterke overeenkomsten met het dubbelkopflesje uit de collectie van het Allard Pierson Museum. Zo zijn deze drie exemplaren allen als sprenkelaar uitgevoerd en hebben ze op de onderzijde een malnaad die in het midden een U-vorm vertoont. Daarnaast is het lichtgroen gekleurde glas voorzien van ontelbare middelgrote en kleine luchtbelletjes. De hals fungeert bij deze flesjes tevens als een verhoogde basis. Verdere specifieke en overeenkomstige kenmerken betreffen de wijze waarop de koppen met geprononceerde krullen en een scheiding in het midden zijn uitgebeeld, de groot en rond weergegeven ogen en de lippen die in alle gevallen het gezicht een lach lijken te willen geven.

Dubbelkopflesje als sprenkelaar
uitgevoerd; het Israël Museum, the
Eliahu Dobkin Collection, no.
77.12.812

¹ Ancient Glass in the Israel Museum, The Eliahu Dobkin Collection and other gifts, Y. Israeli no. 270

² Blauwgroen dubbel kopflesje, gemaakt als een sprenkelaar en in de vorm van een dubbel hoofd met elk een vriendelijk ogend gezicht. Het flesje is gedateerd 4^e eeuw AD en heeft het inventarisnummer 1767. Herkomst oostelijk Middellandse Zeegebied. Hoogte 9,4 cm. Diameter 5,8 cm. Malnaad op de basis in hoefijzervorm, tal van luchtbelletjes. Het flesje maakte deel uit van de befaamde collectie C.W. Lunsingh-Scheurleer, verkregen in 1934.

³ Roman Mold-blown Glass, the first through sixth centuries, E. Marianne Stern 1995 cat. nos. 166 en 167.

Overzicht van een deel van de malvormen die in de 19de eeuw werden gebruikt in USA. In het geval van de kopflesjes betreft het type 5.

McKearin en Wilson 1978, p. 517 en 520, fig. 136.

Uit de beschrijving van mevrouw Stern blijkt dat zij deze kopflesjes als twee negentiende-eeuwse imitaties beschouwt. Zij schrijft met betrekking daartoe: *'From the same mold. The large round eyes which dominate both faces of the Constantinian period (306-361), suggesting a date in the first half of the fourth century for the creation of this Type. However, the U-shaped lock in the center of the mold seam on the underside of the base is not known in ancient glass. Metal molds consisting of two mold halves joined by a U-shaped lock on the base were used for bottles and figured flasks made in the United States between about 1822 and 1875.'*

The head flask sprinklers made in this type of mold may have been made as historicizing vessels rather than as deliberate deceptions.'

De tekst van Stern nader belicht

Mevrouw Stern stelt dat de twee dubbelkopflesjes van het Toledo Museum een datering in de eerste helft van de vierde eeuw suggereren omdat de grote en rond gevormde ogen verwijzen naar de periode van keizer Constantijn de Grote (306-361). Naar mijn mening een begrijpelijke en voordehand liggende conclusie. Stern

concludeert ook dat de U-vorm, halverwege de bodemnaad, het gevolg moet zijn van het gebruik van een metalen mal. Dit type mal dat deze U-vorm, vanwege de ingebouwde zoeker, doet ontstaan was echter onbekend bij de Romeinen. Het is, volgens Stern, een model zoals in de USA bij de fabricage van flessen en figuratief uitgevoerd glaswerk is gebruikt, enwel gedurende de periode 1822-1875.⁴ Dit hoeft uiteraard niet te betekenen dat deze specifieke metalen mal alleen werd gebruikt in de USA. Ongetwijfeld zal dit type, als gevolg van de wereldwijde industrialisatie, later ook in andere landen zijn gebruikt bij de fabricage van glaswerk. Mede dankzij de wereldtentoonstellingen, zoals die vanaf 1851 worden gehouden, verspreiden innovaties zich immers snel. Volgens Stern zou dit negentiende-eeuwse dubbelkopflesje mogelijk bedoeld zijn geweest als historiserend glasobject, eerder dan een doelbewuste deceptie of vervalsing.

Het Historisme

Stern noemt de negentiende eeuw als productieperiode van deze twee voorbeelden uit het Toledo Museum of Art. Deze eeuw staat ook bekend als de periode van het Historisme. Er ontstaat dan een historisch besef en men blikst terug in de geschiedenis; de zoektocht naar het verleden van kunststijlen en architectuur, gevolgd door een historische benadering daarvan op het moment dat ook de moderne archeologie zich ontwikkelt. De contemporaine glaskunst is door al deze gebeurtenissen zeker ook beïnvloed.⁵ De ontdekking van oude glasvormen bij tal van opgravingen uit de Romeinse periode bij uitbreiding van steden als Keulen, Mainz en Bonn en de (her)ontdekking van de oude Romeinse technieken zullen ook de glasblazers in die tijd sterk gaan inspireren. Kunstenaars uit de negentiende eeuw maken bij hun ontwerpen voor nieuwe glascreaties niet alleen gebruik van de diverse kenmerken van het Romeinse glas, maar worden daarbij vooral geïnspireerd door de vorm en de techniek. In die tijd worden antieke glasvormen niet alleen in de ateliers van Venetië, maar ook in Duitsland geïmiteerd. Er ontstaat een grote belangstelling bij (vooral) de inwoners van grote steden met een Romeins verleden. Men is trots op het feit dat de geschiedenis van hun stad teruggevoerd kan worden tot de Romeinse periode. In het derde kwart van de negentiende eeuw ontstaan glaswerkplaatsen als die van Firma Tacchi in Frankfurt, de Rheinische Glashütten-Actien-Gesellschaft in Ehrenfeld bei Köln en die van Ludwig Felmer in Mainz waar men de glasvormen volgens de 'oude stijl' gaat vervaardigen en naast het middeleeuwse glas behoort daartoe ook het Romeinse glas. De oude glasvormen worden gedetailleerd gekopieerd en deze reproducties waren niet alleen voor musea bedoeld, maar ook voor particulieren die daarmee hun interieur konden verfraaien. De originele imitaties van Felmer maken vandaag de dag deel uit van de collectie van het Römisch-Germanischen Zentralmuseum Mainz.

⁴ Stern 1995, p. 245. Zie ook McKearin en Wilson 1978, 520, fig. 136, type 5. (Stern stelt fig. 36, maar dit is niet correct)

⁵ 'Antikes für Buffet und Kredenz, Die Nachbildungen römischer Gläser von Ludwig Felmer in Mainz.' In: *Römische Glaskunst und Wandmalerei*, M. J. Klein u.a. Mainz am Rhein, 1999

Een afnemende interesse

Als dan vervolgens in de twintigste eeuw de interesse voor zaken uit de Oudheid afneemt omdat de voorbeelden van antieke vormen nu wel voldoende bekend zijn, ontstaat er een 'curieuze metamorfose' van een aantal van deze negentiende-eeuwse glasreproducties. Ze worden onbewust opgewaardeerd tot achtenswaardige zaken uit de oudheid zelf. Ook deze dubbelkopflesjes zullen dan zo'n metamorfose ondergaan. De bewust als zodanig vervaardigde historiserende imitaties zijn geworden tot 'authentieke' glasobjecten die in sommige gevallen zelfs deel uit zijn gaan maken van zowel archeologische museumcollecties als van befaamde privécollecties.⁶ Deze glasobjecten worden op zeker moment niet meer als moderne imitaties herkend en deze metamorfose lijkt ook bij dit specifieke dubbelkopflesje te hebben plaatsgevonden.

Er ontstaat een curieuze transfiguratie van deze objecten, en wel op het moment dat gerenommeerde veilinghuizen en galeries deze van oorsprong moderne imitaties 'als zijnde authentiek Romeins' aanbieden en verkopen. Op dat moment is sprake van misleiding van de kopers en dat is uiteraard een slechte zaak.

Zo is ook dit dubbelkopflesje, volgens Stern ooit bedoeld als historiserend en niet als een opzettelijke deceptie, geworden tot iets dat onbedoeld een metamorfose heeft ondergaan; derhalve veranderd van een imitatie in een falsificatie.

Feiten, opmerkingen en vaststellingen

Kopflesjes waarop gezichten met ronde grote ogen zijn uitgebeeld lijken inderdaad te verwijzen naar een productieperiode vroeg vierde eeuw, de periode van Constantijn de Grote. In schijnbare tegenstelling daarmee is het

**Dubbelkopfles, hoogte 25,3 cm.
Römisch - Germanischen Museums
Köln, Inv.nr. 56,408**

gegeven dat kleinere (dubbel)kopflesjes met een formaat tot circa. 10 cm niet vervaardigd zijn gedurende de vierde eeuw. De datering van dit klein formaat kopflesjes is eerste – tweede eeuw, in incidentele gevallen nog wellicht (vroeg) derde eeuw en dat betreft dan, zover nu althans bekend, alleen nog de dubbelkopflesjes.

Gedurende de vierde eeuw worden wel dubbelkopflessen geblazen met gezichten die zijn uitgebeeld met grote ronde ogen, ondubbelzinnig verwijzend naar de periode van eerder genoemde keizer, maar uitsluitend

als een groot formaat fles. Een goed voorbeeld daarvan betreft een dubbelkopfles met een hoogte van maar liefst 25,3 cm. Deze gigant behoort tot de collectie van het Römisch - Germanischen Museums Köln.⁷ De datering hiervan is volgens Doppelfeld inderdaad begin vierde eeuw en verwijst daarmee zonder twijfel naar Constantijn de Grote. Dit groot uitgevoerde type kopfles is in geen van de gevallen uitgevoerd als sprenkelaar. Daar is ook een reden voor en die is dat Romeinse glas-sprenkelaars per definitie alleen in het oostelijk Middellandse Zeegebied werden vervaardigd en dus niet in het westelijk gelegen Keulen.

**Sprenkelaar in de vorm van een
gladiatorenhelm, Römisch - Germanischen
Museums Köln, Inv.nr. L. 62**

Zoals vaak het geval is bevestigt de uitzondering ook hier de regel. Dat betreft het flesje gemaakt in de vorm van een gladiatorenhelm. Het behoort eveneens tot de collectie van eerdergenoemd museum in Keulen. Een tweede identiek exemplaar uit vermoedelijke hetzelfde atelier in Keulen maakt deel uit van de collectie van het British Museum in Londen.⁸ Deze bijzondere vorm is ook als sprenkelaar uitgevoerd,

⁶ Von Saldern 1972, p. 299

⁷ Doppelfeld 1966 no. 46, Inv. Nr. 56,408 – aus Steinsarg am Waidmarkt. H = 25,3 cm

⁸ Römisches Geformtes Glas in Köln, Band VI 1961, Tafel 45 & 46

maar één afwijkende glasvorm van een specifiek Keuls glasatelier waarvan nu nog slechts twee voorbeelden bekend zijn zou, mede gezien de exclusieve en zelfs unieke vorm, zeker kunnen duiden op een eenmalig lokaal en uitzonderlijk experiment en dat betekent nog niet dat het begrip ‘sprenkelaar’ borg kon staan voor een regiogebeuren. De oudst bekende voorbeelden van een sprenkelaar worden gedateerd van vóór het jaar 256 en zijn voor het eerst toegepast in Dura Europos, een Romeinse stad in het noorden van Syrië die in het genoemde jaar is verwoest.⁹ De productie van sprenkelars is vermoedelijk tot het begin van de vijfde eeuw doorgegaan.

Het onderzoek

Tijdens mijn onderzoek naar dubbelkopflesjes die zijn uitgevoerd als een sprenkelaar met een verhoogde basis heb ik niet alleen mijn uitgebreide collectie aan glasboeken nauwgezet doorgenomen. Ik heb tevens tientallen veilingcatalogi nageslagen en talloze collecties van Romeins glaswerk bekeken zoals die behoren tot gerenommeerde internationale musea. Op het moment dat ik dit schrijf heb ik wereldwijd in totaal 21 stuks soortgelijk vervaardigde dubbelkopflesjes ontdekt en onderzocht op overeenkomsten. Drie exemplaren daarvan zijn ‘doublures’ doordat deze op zeker moment opnieuw voorbijkomen om reden dat deze wederom ter verkoop worden aangeboden. Naast het gegeven dat al deze kopflesjes zijn uitgevoerd als sprenkelaar en in het bezit zijn van een verhoogde basis zijn ook de eerder genoemde overeenkomsten in het geval van de exemplaren van het Toledo Museum of Art opvallend. Zo heb ik bij een groot aantal kunnen vaststellen of kunnen laten vaststellen dat de malnaad in de basis een U-vorm vertoont. Om daar achter te komen heb ik curatoren van musea, experts van veilinghuizen en eigenaren van galeries benaderd en hen een aantal vragen voorgelegd. In verreweg de meeste gevallen heb ik ook daadwerkelijk antwoord van hen ontvangen. Al deze gegevens heb ik verwerkt en in een tabel opgenomen die als bijlage is toegevoegd.

Een dubbelkopflesje van Christie's Londen

Elke ontdekking door de loop der tijd van weer een nieuw overeenkomstig uitgevoerd exemplaar bracht bij mij een speciaal gevoel teweeg. In veel gevallen moest ik om extra informatie vragen, zo dat mogelijk was. Vooral curatoren

het desbetreffende kopflesje.

waren in het algemeen zeer bereidwillig hun medewerking aan mijn onderzoek naar dubbelkopflesjes te verlenen, eigenaren van galeries vertoonden doorgaans wat minder bereidheid mee te werken omdat men argwanend was geworden.

Het onderzoek van één dubbelkopflesje zal ik hier uitgebreid beschrijven, het

staat symbool voor alle andere onderzoeken. In de online catalogus van Christie's Londen voor de veiling van 1 oktober 2014 ontdekte ik onder lot no. 133 een identiek gevormd dubbelkopflesje.¹⁰ Ik heb vervolgens Christie's gevraagd om een foto van de onderzijde van het flesje en die heeft men mij per omgaande toegezonden.

Op 24 augustus 2014 heb ik Georgina Atken, specialist Antiquities van Christie's Londen, op de hoogte gesteld van mijn twijfels met betrekking tot dit object en dat ik het flesje ‘verdacht’ vond. Op 26 augustus heb ik bericht van haar ontvangen en zij liet weten dat de experts van het veilinghuis het flesje opnieuw zouden bekijken.

Vervolgens mocht ik op 28 augustus van Georgina bericht ontvangen dat mijn bevindingen veel hadden losgemaakt bij Christie's en dat men besloten had het flesje terug te nemen van de veiling. Ik had mijn glasvriend David Giles in Londen, kind aan huis bij dit gerenommeerde veilinghuis, inmiddels van deze gebeurtenis op de hoogte gesteld. Hij is bij Christie's op bezoek geweest en heeft het dubbelkopflesje in zijn handen gehad zodat hij het goed heeft kunnen bekijken. David kwam tot de conclusie dat dit flesje alle kenmerken van een authentiek Romeins product in zich had. Dat was voor Christie's Londen op haar beurt reden om David te vragen dit kopflesje, met toestemming van de inbrenger, mee te nemen naar het zogeheten Romeinse Glasoven weekend dat sinds 2008 jaarlijks in Velzeke wordt gehouden. In 2014 zou het op 13-14 september 2014 plaatsvinden, in de tuin van het Archeologisch Museum van

⁹ Stern 2001, p. 152.

¹⁰ Zie tabel no. 20, Christie's Londen, veiling 1 oktober 2014 lotnummer 133. Op 28 augustus 2014 door Christie's op voorhand teruggenomen, in afwachting van het resultaat van het Velzeke weekend.

Velzeke (B). De bedoeling was om de daar traditioneel aanwezige glasexperts te vragen of het dubbelkopflesje, naar hun mening, authentiek is of dat het een moderne imitatie betreft. Naast David Giles waren in Velzeke aanwezig:

Anna-Barbara en Francois bekijken samen het desbetreffende kopflesje.

William Gudenrath (USA), Mark Taylor (GB), David Hill (GB), Francois Arnaud (Fr), Frank Wiesenbergh (D), Bettina Birkenhagen (D), Anna-Barbara Follmann-Schultz (D), Helen Reinhardt (D), Yasuko Fujii (Japan), dhr. Klein (USA) en Mariken Dumon (B). Stuk voor stuk experts op het gebied van Romeins glas. Zij kwamen na een uitvoerige discussie unaniem tot de conclusie dat het desbetreffende kopflesje inderdaad een moderne imitatie betreft en dat de aanwezige irisatie er kunstmatig op was gebracht. Mijn mening werd hiermee bevestigd.

Opvallende ontdekking

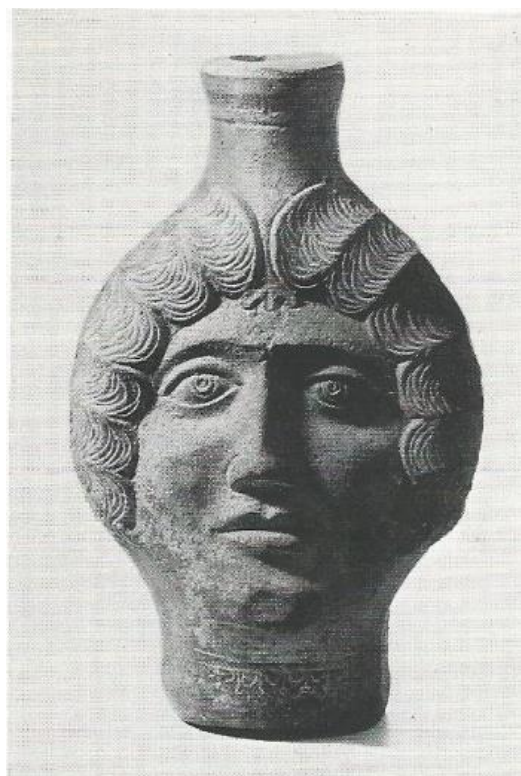
Een geheel andere en opvallende ontdekking voor mij was een Romeinse kopfles van aardewerk die zich bevindt in het Römisch -

Germanisches Museums Köln en waarvan het lichaam is vormgegeven als een vrouwengezicht. De vormgeving als geheel en de uitbeelding van het gezicht lijken verrassend overeen te komen met de wijze waarop de gezichten van de hier onderzochte dubbelkopflesjes zijn weergegeven.¹¹ De grote ronde ogen, de lippen die een lach lijken te

overwegen, de overeenkomstig sterk geprononceerde krullen, de aangebrachte scheiding en het halsdeel als verhoogde basis. De overeenkomst is zo sterk dat deze aardewerken kopfles, of een soortgelijk gevormde exemplaar, daadwerkelijk model zou hebben kunnen staan voor een negentiende-eeuwse glaswerker om glazen dubbelkopflesjes, conform dit voorbeeld en uitgevoerd als sprenkelaar, te blazen. Helaas hebben de beide auteurs van het boek waarin deze kopfles wordt beschreven geen informatie met betrekking

tot de datering en de herkomst vermeld. Het betreft naar hun mening een "populair traditioneel

Kopfles, aardewerk, hoogte 21,7 cm, Römisch - Germanischen Museums Köln.

type", mogelijk uit Noord-Afrika afkomstig en daar blijft het wat hen betreft bij. Navraag bij mevr. F. Naumann - Steckner van het museum leert dat deze kopfles in 1978 door het museum is gekocht van Karl Löffler, samen met veel ander items uit de Löffler collectie, maar dat is alles wat bij hen bekend is omtrent deze kopfles.

Conclusie

Wat betreft de 21 identiek uitgevoerde dubbelkopflesjes kan ik, aan de hand van mijn bevindingen gedurende het door mij jarenlang verrichte onderzoek, vaststellen dat dit type flesje niet authentiek Romeins is. Het is in alle gevallen een moderne en waarschijnlijk negentiende-eeuwse imitatie die met grote mate van zekerheid

oorspronkelijk als een historiserende imitatie en zeker niet als een vervalsing was bedoeld. Dit onder verwijzing naar de talloze andere imitaties van Romeinse glasvormen zoals deze door bekende Duitse glaswerkplaatsen in die tijd werden gemaakt. Ik onderbouw daarbij mijn bevindingen als volgt:

¹¹ La Baume & Salomonson 1973, no. 633, Tafel 68,2, Inv. Nr. KL 487, H = 21,7 cm.

opvallende overeenkomsten

Al deze 21 dubbelkopflesjes hebben een overeenkomstig uitgebeeld gezicht met ronde, grote ogen en lippen die een lach lijken te ontwikkelen. Tevens is het kapsel in alle gevallen identiek met links en recht geprononceerde krullen en een scheiding in het midden, een karakteristiek die zover mij bekend niet bij andere kopflesjes op deze manier is toegepast. Voor de onderzochte exemplaren is het overeenkomstige hoge halsdeel als basis duidelijk zichtbaar aanwezig.

1. malnaad in U-vorm

De malnaad op de bodem in U-vorm bevestigt dat een tot dan toe onbekend en nieuw type mal is toegepast dat bovendien vervaardigd was van metaal. De Romeinse glaswerkers kenden dit type mal niet. In twaalf van de 21 gevallen kon aangetoond of bevestigd worden dat de basis een U-vormige malnaad vertoont, in alle andere gevallen bleek het niet meer mogelijk om dit te (laten) bevestigen of aan te tonen.

2. aanwezige luchtbelletjes

Dat het een modern product betreft wordt ook bevestigd door de talloze luchtbelletjes in het glas. In acht van de 21 exemplaren kon daadwerkelijk worden bevestigd dat zich talloze kleine en grotere luchtballen in het glas bevinden. In alle overige gevallen bleek het niet meer mogelijk om dit bevestigd te krijgen.

3. het oppervlak

De aanwezige irisatie of aanzet van aardresten lijkt kunstmatig te zijn aangebracht met de bedoeling een zekere ouderdom te creëren, iets dat vrij gewoon was bij negentiende-eeuws imitaties van Romeins glas. Dit is in Velzeke ook daadwerkelijk zo benoemd en aangetoond.

4. gebruikte mal

Zonder twijfel zal een groot aantal van de onderzochte kopflesjes in dezelfde mal zijn geblazen, maar dat is voor mij nu niet meer na te gaan. De bestaande en aantoonbare kenmerken verwijzen daar echter zeker naar.

5. datering

De datering van de 21 onderzochte dubbelkopflesjes varieert enorm en er bestaat ronduit gezegd geen eenduidigheid in de datering. Stern dateert de twee kopflesjes uit het Toledo Museum in de negentiende eeuw en dat is helder en duidelijk. Een niet onaanzienlijk aantal wordt gedateerd in de 1^e en 2^e eeuw. Op zich logisch en voor de handliggend voor dit type dubbelkopflesje met een hoogte die varieert van 9,5 – 10,2 cm, maar gedurende die periode was de uitvoering als sprenkelaar nog niet bekend waardoor deze datering niet conform de realiteit is. Kopflessen waarvan de ogen groot en rond worden afgebeeld zijn op zich wel bekend uit een latere periode als de vierde eeuw, maar in alle gevallen betreft dat dan uitsluitend grote tot zeer grote uitvoeringen. De productie daarvan heeft plaatsgevonden in Keulen e.o. en gedurende de periode van het bewind van Constantijn de Grote (306-361) aan welke periode Stern ook refereert. Het hier onderzochte type met de zogenoemde ‘Constantijn-look’ betreft echter een klein type dat niet in deze periode werd geblazen.

6. mogelijk productiegebied

Het is voor mij niet na te gaan waar deze moderne kopflesjes mogelijk zijn vervaardigd. Een Romeinse uitvoering van een sprenkelaar was een kenmerk voor een productie in het oostelijk Middellandse Zeegebied en dat geldt ook voor de kleur groen dat gebruikt is voor de fabricage van deze kopflesjes. Dat betekent echter geenszins dat deze moderne dubbelkopflesjes niet in een ander gebied zouden kunnen zijn geblazen.

7. mogelijk gebruikt voorbeeld voor de vormgeving

De grote kopfles van 21,7 cm, gemaakt van aardewerk en afkomstig uit de collectie Karl Löffler, nu deel uitmakend van de collectie van het Römisch-Germanischen Museums Köln onder inv.no. KL 487 zou mogelijk als voorbeeld kunnen hebben gefungeerd voor deze groep dubbelkopflesjes. De overeenkomsten zijn hoe dan ook opvallend.

8. bevindingen Romeins glasovenweekend te Velzeke

Mijn bevindingen worden bevestigd door de deskundigen zoals deze aanwezig waren tijdens het zogeheten Romeinse Glasovenproject in Velzeke (B) gedurende het weekend van 13 september 2014. Daar heeft men het eerder door mij uitgebreid beschreven en door David Giles van Christie's Londen meegenomen dubbelkopflesje nauwkeurig onderzocht. De aanwezige experts, stuk voor personen die hun sporen op het gebied van de Romeinse glasvorm ruimschoots verdiend hebben, hebben in Velzeke unaniem vastgesteld dat het, oorspronkelijk door Christie's in de verkoopcatalogus van 1 oktober 2014 opgenomen dubbelkopflesje, een moderne imitatie betreft. Dat versterkt daadwerkelijk mijn conclusie dat genoemde 21 exemplaren in alle gevallen moderne negentiende-eeuwse imitaties betreft.

Tot slot: als er wereldwijd 21 dubbelkopflesjes door mij kunnen worden ontdekt die op een identieke wijze zijn vervaardigd en allemaal zijn geblazen met gebruikmaking van een zelfde soort metalen mal, dan is dat op zich niet alleen bijzonder, maar getuigt dit naar mijn mening ook van een zekere vorm van massaproductie. Dat impliceert dat er gedurende de negentiende eeuwlijkbare veel vraag was naar deze imitaties.

van alle onderzochte dubbelkopflesjes

no	herkomst	HxD in cm	glaskleur	luchtbellen	sprekelaar & datering	hoefijzer	bevestigd door
1	Allard Pierson Museum, Amsterdam	9,4 x 5,8	l. groen	ja	ja - 4e eeuw	ja	Hans van Rossum; ¹² op 27-03-08
2	Toledo Museum of Art USA	9.9 x 5.9	l. groen	ja	ja - 19e eeuw	ja	dr. E. Marianne Stern ¹³
3	Toledo Museum of Art USA	9,7 x 6,0	l. groen	ja	ja - 19e eeuw	ja	dr. E. Marianne Stern ¹⁴
4	Eretz Museum, Tel Aviv, Israel	9,5 x 5,5	l. groen	ja	ja – 4e eeuw	ja	Henrietta Eliezer-Brunner, conservator glas; op 08-06-2008 per mail. ¹⁵
5	Miho Museum Japan	10 x 5,9	onbekend i.v.m. irisatie	ja	ja – 3e eeuw	ja	Yoko Azuma, curator; op 30-04-2008 per mail. ¹⁶
6	Corning Museum, USA	9,6 x 5,9	l. groen	ja	ja – vroeg 3e eeuw	ja	dr. David Whitehouse, director; op 14-05-2008 per mail. ¹⁷
7	Atticart Ltd, Londen	9,5 x ?	vaal groen blauw	ja	ja – vroeg 3e eeuw	ja	eigenaar Anton ¹⁸ ; op 28-04-2008
8	Charles Ede Ltd.	9,5 x ?	vaal groen blauw	onbekend	ja - vroeg 3e eeuw	?	niet bekend ¹⁹
9	Fortuna Fine Arts Ltd. New York	9,5 x ?	kleurloos	?	? – laat 2e eeuw	?	niet bekend ²⁰
10	3000 Jahre Glaskunst. Kunstmuseum Luzern	10,2 x ?	blauw-groen	?	ja – 2e-3e eeuw	?	niet bekend ²¹
11	Antikes Glas	9,0 x ?	?	?	ja – 1ste-2e eeuw	?	niet bekend ²²
12	Sotheby's Londen; 13 juli 1981	9,9 x ?	l. groen	?	ja – 3e eeuw	?	niet bekend ²³

¹² Dubbelkopflesje, afkomstig uit de collectie Lunsingh Scheurleer 1934.

¹³ Stern 1995, cat. no. 166, inv. no. 1923.528, afkomstig uit de collectie Thomas E.H. Curtis, van dezelfde mal als nr. 3. Volgens Stern waren kopflesjes onderdeel van het tafelservies.

¹⁴ Stern 1996, cat. no. 167, inv. no. 1923. 513, gift van Edward Drummond Libbey, van dezelfde mal als nr. 2. Volgens Stern waren kopflesjes onderdeel van het tafelservies.

¹⁵ Eretz Museum, inv. no. MHG 94.58

¹⁶ S.M. Goldstein 2001, cat. no. 153. dr. S. M. Goldstein heeft de collectie beschreven en volgens hem werd dit type gebruikt om als sprekelaar gedoseerd cosmetica te gebruiken.

¹⁷ D. Whitehouse 2001, cat. no. 542, inv. no. 50.1.15, voorheen in de collectie van Steuben Glas.

¹⁸ De eigenaar Anton van galerie Atticart Ltd. in Londen heeft dit kopflesje overgenomen van Charles Ede Ltd. Londen. Deze had het aangeboden staan onder nr. 37 in de jaarlijkse catalogus van 2005. Daar wordt dit dubbelkopflesje vergeleken met het exemplaar uit de collectie van het Corning Museum en gesuggereerd wordt dat het mogelijk in dezelfde mal is geblazen. Vraagprijs van Atticart was \$ 5,500,-

¹⁹ Charles Ede 2005, cat. No. 37. Ede meent dat dit flesje zo goed als zeker in dezelfde mal is geblazen als het kopflesje van het Corning Museum (nr. 6 in de lijst). Doorverkocht aan Atticart, zie nr. 11. Mogelijk uit bestaand wantrouwen over authenticiteit. Voorheen maakte dit flesje deel uit van de collectie van prof. E. T. Hall, Director of the Research Laboratory for Archaeology and the History of Art at Oxford.

²⁰ Fortuna Fine Arts Ltd, New York. Catalogus Solid Liquid 1999 cat. no. 142. Prijs \$ 7,000,--. In de beschrijving wordt melding gemaakt van het opnieuw aangebrachte bovendeel bij dit flesje. Dat verklaart w.s. dat het diafragma van een sprekelaar niet meer zichtbaar is.

²¹ 3000 Jahre Glaskunst 191, cat. no. 285, privé verzameling Zwitserland.

²² Neuburg 162, no. 45.

²³ Aangeboden op 13 juli 1981, op een veiling van Sotheby's Londen, lot no. 427, estimate: GBP 300 – 500.

13	Sotheby's New York 7 december 2005	10,2 x ?	l. groen	onbekend	ja – 4 ^e eeuw	ja	bevestigd door Sotheby's ²⁴
14	Christie's Londen the Kofler Truniger collectie, 5 maart 1985	10,2 x ?	l. groen	onbekend	ja – 3 ^e – vroeg 4 ^e eeuw	?	niet bekend ²⁵
15	Christie's Londen, 20 april 2005	9,8 x ?	l. groen	ja	ja -2 ^e -3 ^e eeuw	ja	bevestigd op 16-01- 2019 ²⁶
16	Christie's Londen, 14 April 2011, 25 oktober 2012	9,2 x ?	l. groen	onbekend	ja -2 ^e -3 ^e eeuw	?	niet bekend ²⁷
17	Christie's Londen, 1 oktober 2014	10,2 x ?	l. groen	onbekend	ja – 3 ^e eeuw	ja	bevestigd door Christie's ²⁸
18	Bonhams Londen 26 nov. 1997	9,5 x ?	l. groen	onbekend	ja – 2 ^e eeuw	?	niet bekend ²⁹
19	Gorny & Mosch München 16 juni 2016	9,5 x ?	licht blauw groen	onbekend	ja 1 ^{ste} – 2 ^e eeuw	?	niet bekend ³⁰
20	Sheikh Saud Al Thani, London	?	l. groen	ja	ja - ?	ja	bevestigd door David Giles ³¹
21	TimeLine Auction Londen 26 febr. 2019	9,8 x ?	l. groen	ja	ja 2 ^e -3 ^e eeuw	ja	bevestigd door TimeLine Auctions ³²

²⁴ Sotheby's New York, veiling 7 December 2005 lotno. 83, afkomstig uit de collectie Asprey in Londen. Volgens de expert van het veilinghuis is dit flesje in dezelfde mal gemaakt als de twee voorbeelden van het Toledo Museum.

²⁵ Christie's Londen, Formerly the Kofler Truniger Collection, 5 maart 1985 lot. 88. Identiek aan nr. 11.

²⁶ Christie's Londen, 20 april 2005 lot 175; verkregen via Howard Phillips Londen 1970 en toen verkocht voor GBP 1.200,--. Blijkt na onderzoek identiek te zijn aan het dubbelkopflesje no. 26 dat op 26 februari 2019 als lot 218 verkocht is door TimeLine Auctions in Londen, estimate nu GBP 1.800 – 2.400.

²⁷ Christie's Londen, 14 april 2011 lot no. 161 en de gerealiseerde verkoopprijs was GBP 4.000,-- en op 25 oktober 2012 als lot 286 nogmaals verkocht, maar toen voor slechts GBP 625,--, afkomstig van een veiling in Hôtel Drouot, Parijs op 7 mei 1975 lot no. 63

²⁸ Christie's Londen, 1 oktober 2014 lot 133. Op 15 september 2014 door Georgiana Atken op mijn advies teruggenomen uit de veiling.

²⁹ Bonhams Londen, veiling 26 november 1997 lot no. 147; estimate GBP 1.500 – 1.800,--, niet verkocht.

³⁰ Gorny & Mosch, veiling 23 juni 2016 lot 327; estimate: € 3.500,--. Door G&M op mijn advies teruggenomen. Provenance: Korban Ancient Art London 1988.

³¹ Collectie van Sheikh Saud Al Thani, London

³² TimeLine Auctions, Londen, 26 februari 2019, lot 218. Estimate is GBP 1.800 – 2.400. Is waarschijnlijk hetzelfde kopflesje als no. 15.

Afbeeldingen van alle onderzochte en benoemde dubbelkopflesjes

1

1 basis

2

2 basis

3

4

4 basis

5

6

7

7 basis

8

9

10

11

12

13

14

15

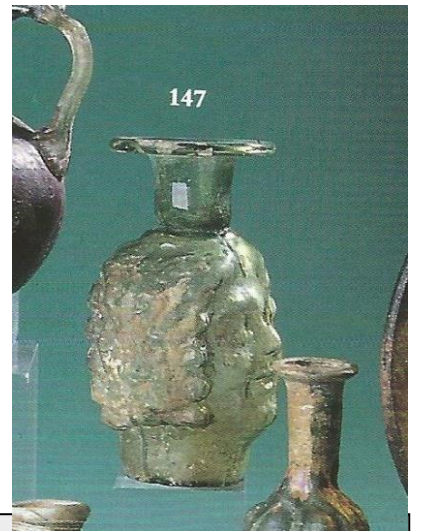
16

17

17 basis

18

19

20

20 basis

21

21 basis

Keizer Constantijn

Geboortedatum	273 of 280 AD
Sterfdatum	337 AD
Tijdvak	Tetrarchie
Periode	306-337
Voorganger	<u>Licinius</u> <u>Constantius I</u>
Opvolger	<u>Constantius II</u> <u>Octavius</u> (Brittannië?)
Staatsvorm	dominaat
Medekeizer	Galerius (306-311) Maximinus II Daia (310-313) Licinius (308-324) tegen Valens (316-317) tegen Martinianus (324)
Persoonlijke gegevens	
Naam bij geboorte	Constantinus
Naam als keizer	Gaius Flavius Valerius Aurelius Constantinus

SUMMARY.

A ROMAN DUAL HEAD-SHAPED FLASK: AUTHENTIC OR REPLICA?

In 2008, as part of my doctoral studies at the University of Leiden, one of my projects was re-furnishing the collection of Roman glass in the Archeological Museum 'Allard Pierson' in the city of Amsterdam.

One of the objects that immediately drew my attention was a green dual head-shaped flask (Page 25) the body of which was mold-blown, while neck and finish were free-blown. It had two identical cheerful faces, with bulbous eyes and curly, parted hair, and belonged to the favorites of the museum. But... every time I took it in my hand it gave me a strange feeling, hard to explain. This flask was somehow different from all the other ones I knew. Was it the expression on the faces, the bulbous eyes, or maybe the many tiny air bubbles in the glass? I looked at the mold seam in the bottom: instead of a straight line it showed a horse-shoe shaped bend. Something was wrong here.

At home I dived into my library and found more about that strange, aberrant mold type in a book from 1995 by Dr. E. Marianne Stern: *Roman Mold-blown Glass, the first through sixth centuries*. She painstakingly described all the mold-blown Roman glass objects in the Toledo Museum of Art (USA). She found under the registration numbers 166 and 167 two identical dual head-shaped sprinkler flasks, strikingly similar to the flask in Amsterdam and came to the conclusion that they were 19th century replicas. She writes: *'From the same mold. The large round eyes which dominate both faces of the Constantinian period (306-361), suggesting a date in the first half of the fourth century for the creation of this Type. However, the U-shaped lock in the center of the mold seam on the underside of the base is not known in ancient glass. Metal molds consisting of two mold halves joined by a U-shaped lock on the base were used for bottles and figured flasks made in the United States between about 1822 and 1875. The head flask sprinklers made in this type of mold may have been made as historicizing vessels rather than as deliberate deceptions.'*

This information triggered me to start a world-wide research project, stretching from libraries and auction catalogues to the collections of renowned international museums. Until now, I found 21 dual head-shaped flasks with the same characteristics as the one in the museum in Amsterdam. They all are formed as a sprinkler bottle with a raised foot, the glass has a multitude of air bulbs, the bottom seam has in the center a horse-shoe shape and the faces have the characteristic bulbous eyes. They are described on the previous pages. I questioned museum curators, experts from auction houses and owners of glass galleries and most of the times I received the information I had asked for, although gallery owners, for obvious reasons, showed some reluctance. Worth mentioning are my contacts with Christie's London. In the online catalogue for the October 2014 auction I found under nr. 133 a dual head-shaped flask that aroused my suspicion that was confirmed by the photo of the bottom they sent me. See the picture on page 28). Consequently, for the time being, the auction house withdrew this item until a group of international specialists on Roman glass could have the chance to form their opinion about it. This happened in August of the same year during the yearly 'Roman Glass Furnace Project' in Velzeke, in the North of Belgium. This is the former location of a Roman army camp during the reign of Emperor Augustus. Its Provincial Archeological Museum harbors a wealth of Roman artifacts and in its garden a reconstruction can be found of a Roman glass furnace, hence the yearly meetings there. As far as the head-shaped flask from Christie's is concerned, the specialists attending the meeting, coming from Great Britain, Germany, France, the USA, Germany, Belgium and even Japan, came unanimously to the conclusion that this was indeed a modern replica and reason for Christie's London to withdraw this item definitively.

And the green head-shaped flask in the Amsterdam Allard Pierson Museum? After I had proved sufficiently that it was a modern replica it was not allowed to stay a minute longer in its place. I was asked to take it out of the showcase: a strangely emotional moment for all concerned, and together with the curator and members of the staff I took it to the subterranean depot, an inglorious end for a once famous and acclaimed dual head flask, but it will be given a new life as educational appliance!

Three views of horse shoe-shaped bottom seams. From left to right: Christie's London, 2014; TimeLine Auctions, London 2019; Collection Eretz Nuseum, Tel Aviv.

EN DAN DIT NOG....

Het artikel over visvormige flessen in het vorige nummer heeft een verheugend aantal reactie opgeleverd en is kennelijk goed in de smaak gevallen. Wij laten op deze pagina enkele reacties zien.

Nu we het toch over vissen hebben.....

Meindert Meines

Ik heb met veel plezier het artikel gelezen over 'vissen op het droge' in De Oude Flesch nr. 161.

In mijn verzameling heb ik een vijftal 'vissen'. Het lijken geen flessen alhoewel ze wel hol zijn, maar meer sierobjecten. Mogelijk gemaakt in Noord- Nederland of Noord- Duitsland. De gemiddelde lengte is 22 cm, maximale breedte 8 cm, hoogte van het lichaam 7 cm.. De vissen zijn aan de binnenzijde voorzien van een zilverlaagje wat zeer slecht gehecht is aan het glas .

Er is een verhaal dat rondreizende handelaren vanuit Duitsland zgn. kiepkerels deze 'zilvervissen' aan goedgebouwde plattelanders als belegging voor de oude dag (z.g. arbeiderszilver). Weet iemand nog iets meer over deze 'zilvervissen'?

Ook WIBRA deed mee in de visflessen rage

Een vriendelijke lezeres liep tijdens het winkelen kennelijk nog na te denken over wat zij in het vorige nummer van De Oude Flesch gelezen had toen ze een kleurrijke collectie 15 cm. lange visvormige flesjes zag liggen, compleet met led verlichting.

Eén daarvan siert nu mijn boekenkast en is zowel bij dag als bij avond sfeervol..

In juni gingen de musea gelukkig weer open. Eerst moest vanwege de ‘anderhalve meter’ een bezoek aan het Rijksmuseum van Oudheden (www.rmo.nl) in Leiden vooraf gereserveerd worden. Eenmaal binnen had ik bijna het hele museum voor mijzelf. Op een doordeweekse dag is het nooit erg druk, in de vakantieperiode zal dat wel anders zijn. En gelukkig hoeft je sinds juli niet meer vooraf te reserveren.

In nummer 158 van dit Tijdschrift berichtten Johan Soetens en ik over de glastentoonstelling van vorig jaar. Toen hebben veertig DOF-leden het RMO bezocht, rondgeleid en toegelicht door conservator Jill van der Sterren. We zagen de ruime eigen collectie antieke glazen van het museum plus een groot aantal door andere musea uitgeleend glaswerk. Bij elkaar een topcollectie, die voor alle glasliefhebbers de moeite waard was. Van alle kanten kregen we dan ook te horen dat dit bezoek een succes was en voor herhaling vatbaar. Ik denk dat velen er daarna nog wel een keer heen zijn gegaan, want één keer was te kort om alles echt goed te bekijken.

Vorig jaar hoorden we al dat de tentoonstelling in het voorjaar van 2020 terug zou komen. Dat werd door de Corona-sluiting pas begin juli, maar Jill vertelde dat alles er tot 28 februari 2021 zal blijven staan. Tijd genoeg dus voor een bezoek. Gaat ieder voor zich of gaan we weer met een grotere groep glasliefhebbers? Als er voldoende belangstelling voor is, dan gaan we weer samen op bezoek. Leiden biedt genoeg om er weer eens langs te gaan.

De tentoonstelling staat weer in dezelfde zalen van de eerste verdieping van het museum en ziet er prachtig uit: ruime opstelling, mooi uitgelicht en een uitvoerige toelichting. Vooral het uitlichten wil elders nogal eens een minpunt zijn bij tentoongesteld glas: mijn complimenten. Het vorig jaar uitgeleende glas is terug naar de andere musea, maar de eigen collectie is nu aangevuld met een bijdrage van uitzonderlijk mooie stukken antiek glas uit een collectie van een Nederlandse verzamelaar. Hoewel hij er zelf geen bezwaar tegen had, laat ik hier zijn naam toch maar onvermeld. Niemand wil immers later ongenode gasten krijgen?

Het is jammer, maar wel te begrijpen dat het RMO geen nieuw boekje heeft uitgebracht. Het boekje van vorig jaar is echter ruim voorhanden in de museumwinkel en nog steeds actueel. Mogelijk kunnen we de eigenaar van de collectie overhalen om bij een gezamenlijk bezoek zelf de toelichting op zijn glaswerk te verzorgen, beter kan het niet worden.

In ons vorige artikel hebben we de tentoonstelling uitvoerig beschreven en veel foto's laten zien van een periode van ruim 3000 jaar uit Egypte, Fenicië, Syrië, Libanon, Cyprus, Italië, de Rijnstreek of van de bekende buidelbeker, gevonden in Bergeijk. Dat hoeft dus niet opnieuw. Ik heb vooral aandacht voor de glazen voorwerpen uit de particuliere collectie, die middenin de zalen staan, elk onder een eigen glazen stolp.

Direct bij binnenkomst wordt mijn oog getrokken naar een grote groenglazen Unguentarium, een cosmeticafllesje van twee aan elkaar gesmolten buisjes. Die heb ik wel meer gezien, maar deze heeft een hoge ‘opbouw’ van telkens hogere boog- en krakelingvormig verbonden glasdraden. Ik schat ruim 20 cm. Het is gebruiksglas, maar in het dagelijkse gebruik zal het wel erg voorzichtig behandeld zijn. \

Verderop een sierlijke Rython, een drinkbeker, in de vorm van een slak. De wand is erg dun, dus is ook die is duidelijk niet geschikt voor een gezellig avondje-uit. Zou er thuis voorzichtig uit gedronken zijn?

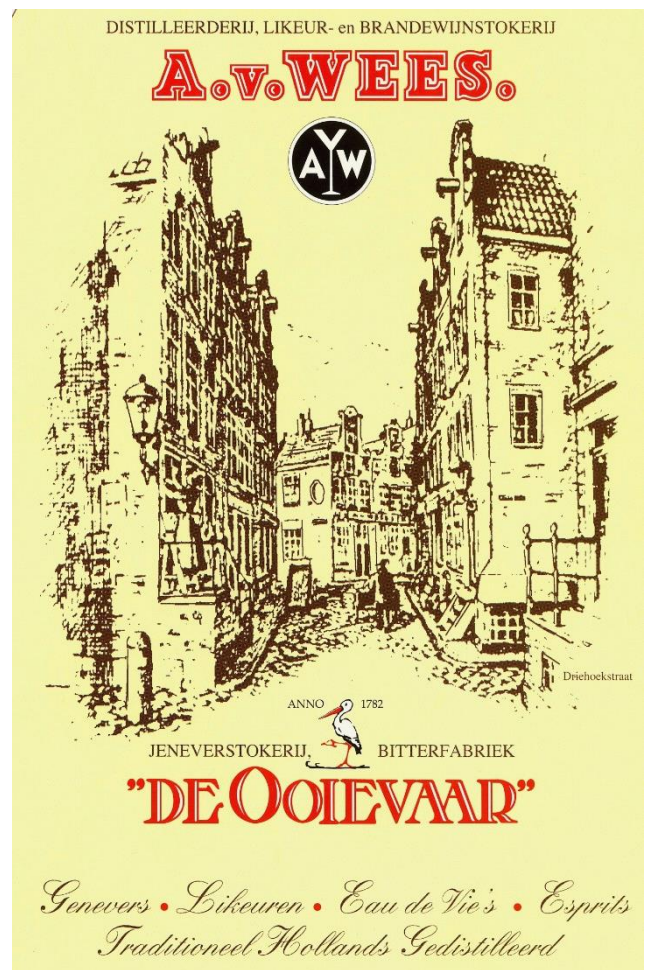
Aan visvormige flesjes heeft Johan Soetens in het vorige nummer van dit Tijdschrift uitvoerig aandacht besteed. Dit exemplaar stond daar ook tussen. We weten dat de Romeinen graag een pikante vissaus ‘Garum’ gebruikten om hun eten pittiger te maken. Zou dat ook in dit flesje hebben gezeten? De gedachte is mooi, maar zeer onwaarschijnlijk in de praktijk, want die saus was te dik om gemakkelijk uit zo’n flesje te kunnen stromen.

Er staat nog veel meer. Toch sluit ik af, want er moet straks nog wat overblijven om te bewonderen. Als laatste laat ik deze drinkbeker of drinkkom zien. Dat is een beetje een vreemde eend in de bijt. De andere glazen zijn van geblazen glas, maar deze beker is van Obsidiaan, een vulkanisch glas. Een brok in de natuur gevormd glas, dat heel zorgvuldig in de gewenste vorm is geslepen. Als we weten dat obsidiaan harder dan diamant is, valt het werk van deze vakman temeer te bewonderen. Kijk ook maar eens naar de ingeslepen versieringen.

Als afsluiting wek ik iedereen op naar Leiden te gaan om het mooie glas te bekijken. En ik herhaal ons aanbod voor een gezamenlijk bezoek, ergens in het najaar. Er hebben zich al enkele leden aangemeld, wie volgt?

DR. FISCHER

KUNSTAUKTIONEN

Veiling van Europees Barokglas Verzameling van Dr. Wolf-Horst Röhl

24 oktober 2020

Voorbezichtiging 19 - 23 oktober 2020

Beker met het portret van Hugo de Groot,
David Wolff (gravure), gedateerd 1785.

Gesignde dekselbeker
ter gelegenheid van het
zilveren huwelijk van Jan
Westendorp en Sara van
Wijlick, Jacob Sang, 1759.

Dekselbeker met het
wapen van Willem IV
van Oranje-Nassau,
gravure van Willem Otto
Robart, gedateerd 1725.

Vleugelglas met
memento-mori-tekst,
Francois Crama
(kalligrafie), rond 1680.

Beker met Neptunus en
Amphitrite, waarschijnlijk
Marinus Heyndricksz van
Gelder (gravure), rond 1670.

Beker met genreportret,
Frans Greenwood (stippelgravure), gedateerd 1743.

Elbinger Straße 11, 74078 Heilbronn, Tel. +49 (0) 71 31 - 15 55 70
info@auctions-fischer.de, www.auctions-fischer.de

Das Auktionshaus Dr. Fischer Heilbronn präsentiert die spektakuläre Glassammlung **Wolf Röhl** mit Schnittglas aus dem 17. und 18. Jahrhundert, die am 24. Oktober 2020 versteigert wird. Es handelt sich um eine der bedeutendsten Sammlungen von barocken Gläsern, die in der Nachkriegszeit in Deutschland angeboten wurden. Vertreten sind Becher und Pokale aus dem deutschsprachigen Raum: Nürnberg, Thüringen, Brandenburg, Sachsen und Schlesien. Ein Schwerpunkt liegt auf Gläsern, die in den Niederlanden dekoriert worden sind. Die mit dem Diamanten gerissenen bzw. gestippten Dekore auf den hochkarätigen, musealen Pokalen sind ausgeführt und signiert von den Graveuren Greenwood, Crama, van Gelder, Sang, Wolff, Robart, Hoolaart und Klapmuts. Zwei Kelchgläser, die Alius zugeschrieben werden, runden das Angebot ab. Die Gläser stammen zum Teil aus den namhaften Sammlungen wie Guépin, A. Vecht, Davies-Cook, Bodenheimer, Markgrafen von Baden und Meesmann. Zu den Sammlungshighlights gehört der Deckelpokal mit Wappen von Wilhelm IV. von Nassau-Oranien aus dem Jahr 1725, welcher als das früheste derzeit bekannte, mit Namen signierte Glas von Willem Otto Robart gilt. Der Hochzeitskelch mit Allegorie der Standhaftigkeit mit gestipptem Dekor und Diamantriss aus dem Jahr 1739 ist eines der insgesamt 47 bekannten signierten Gläser von Frans Greenwood, der als Erfinder des Stippens auf Glas betrachtet wird. Nicht weniger erwähnenswert ist der Deckelpokal zur Silberhochzeit von Jan Westendorp und Sara van Wijlick (1759), signiert von Jacob Sang. Bekannt sind etwa 100 signierte Arbeiten des Künstlers, deren Gravur äußerst sauber und mit größter technischer Perfektion ausgeführt ist. Ein Meisterwerk der Glaskunst stellt das Kelchglas mit Bildnis der Autorin Elisabeth Wolff-Becker (Betje) aus der Sammlung Guépin dar, das um 1786 von David Wolff in gestippter Gravur signiert ist. Das Bildnis von Hugo de Groot, der als „Vater des Völkerrechts“ bezeichnet wird, ist 1785 ebenfalls von D. Wolff auf dem Kelchglas gestippt und signiert. Die Arbeit stammt aus der Sammlung der Markgrafen und Großherzöge von Baden. Dieses Glas gehört zu einer Reihe von qualitativ herausragenden und seltenen Porträtgläsern David Wolffs, die bekannte zeitgenössische oder bereits verstorbene niederländische Persönlichkeiten zeigen. Den bebilderten und gut dokumentierten Versteigerungskatalog kann man ab sofort beim Auktionshaus anfordern. Weitere Informationen unter www.auctions-fischer.de, info@auctions-fischer.de oder telefonisch unter 0049(0)7131-155570

On October 24, 2020, the spectacular Dr. Wolf Röhl collection of engraved glasses from the 17th and 18th century will be auctioned by auctioneers Dr. Fischer in Heilbronn, Germany. It concerns one of the most important collections of Baroque glasses put up for sale in Germany since the end of WW II. There are glasses from German areas, such as Nürnberg, Thüringen, Brandenburg, Saxony and Silesia but primarily glasses that have been decorated in the Netherlands by diamant cut as well as in stipple technique. They bear the signatures of famous engravers, such as Greenwood, Crama, van Gelder, Sang, Wolff, Robart, Hoolaart en Klapmuts. Many of these have been part of renowned collections, such as those of Guépin, A.Vecht, Davies-Cook, Bodenheimer, Markgrafen von Baden and Meesmann. One of the highlights is a covered goblet from 1725, decorated with the coat of arms of William IV of Orange-Nassau and one of the earliest examples of the work of Willem Otto Robart. The stipple technique decorated marriage goblet, from 1739, showing the allegory of steadfastness, is one of the 47 known and signed by Frans Greenwood, the inventor of the stipple technique. Also worth mentioning is the covered goblet, decorated and signed by Jacob Sang on the occasion of the twenty fifth wedding anniversary of Jan Westendorp and Sara van Wijlick in 1759. An absolute masterpiece is the goblet with the image of authoress Elisabeth (Betje) Wolff-Becker, once part of the Guépin collection, and, in 1786, decorated in stipple technique by her brother, the famous engraver David Wolff. In 1785, using the same technique, he also decorated the goblet with the image of Hugo de Groot, the 18th century Dutch lawyer, known as ‘The Father of International Law’. It once belonged to the collection of the Count and Grand Duke of Baden. The richly illustrated and well-documented auction catalogue can be ordered through the Dr. Fischer auction house. (For e-mail address etc. see above)

Op 24 oktober a.s. zal bij het veilinghuis Dr. Fischer in Heilbronn een van de belangrijkste collecties 17e en 18e eeuwse gegraveerde glazen worden geveild sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Het betreft stukken, afkomstig uit de verzameling van Dr. Wolf Horst-Röhl die voor een belangrijk deel in Nederland werden gedecoreerd door beroemde graveurs zoals Greenwood, van Gelder, Sang, Wolff, Robart, Hoolaart en Klapmuts. Tot de hoogtepunten uit de collectie behoren een dekselbokaal uit 1725 met het wapen van Prins Willen IV (een van de vroegst bekende werken van Willem Otto Robart) een huwelijksbokaal uit 1739 met gravure in stippeltechniek door de uitvinder ervan: Frans Greenwood, een dekselbokaal gedecoreerd door Jacob Sang, een prachtig kelkglas uit 1786 met afbeelding van de destijds uiterst populaire schrijfster Betje Wolff, uitgevoerd in stippeltechniek door David Wolff. Deze graveerde een jaar eerder eveneens in stippeltechniek de bokaal met afbeelding van Hugo de Groot, de grondlegger van het volkenrecht. Een rijk geïllustreerde en goed gedocumenteerde veiling catalogus is op aanvraag bij het veilinghuis verkrijgbaar. Voor contact gegevens zie de Duitse tekst.

Geen 18, geen alcohol. Geniet, maar drink met mate.

HET VERHAAL VAN ONZE SPECIALE BLEND

Graandistillaten en gelagerde granen-eau-de-vie. Sinds 1691 stookt de familie Nolet in Schiedam jenevers met karakter. Die stook je niet zomaar, die stook je met passie en geduld. Het geduld dat Carel Jr. en Bob Nolet, de elfde generatie, hadden bij het creëren van KETEL 1 Matuur. Onder toezien oog van vader Carel Nolet Sr. stookten zij samen met de meesterstoker van KETEL 1 deze ambachtelijke jenever. De nieuwe trots in een lange en rijke historie.

De kern is een speciale blend van hout gelagerde granen-eau-de-vie, jeneverbessen en kruiden. Die krijgt alle tijd om in fusten van eikenhout tot volle wasdom te komen.

Het resultaat proeft u terug in de gerijpte graanjenever die zich KETEL 1 Matuur mag noemen. Eigenzinnig van karakter en daarom niet onbeperkt leverbaar.

KETEL 1
Jenever

EEN VERHAAL APART
KETEL1.NL

BRANDOUK DE TWEELENGH

NOTARIS

NOTARIS Jeneverspecialiteiten.
Pure bekoring.

OLD SCHIEDAM
ORIGINAL MALT & RYE GENEVER

Jenever Museum
museum & proeverij

DE GEKROONDE BRANDERSKETEL
branderei & slijterij